

İsveç Kadın Hareketi

Gülay Ünüvar - Gunnar Westin*

I

GİRİŞ

İsveç'te kadınların mücadelesinin uzun bir geçmişi var. Başka bir çok ülkede olduğu gibi İsveç'de de 20. yüzyıl başlarında bir burjuva bir de sosyalist kadın hareketi oluştu. 1921 yılında genel oy hakkının kabul edilmesinden ve 1920li yıllarda yükselen sınıf mücadelesinin durulmasından sonra kadın hareketi de canlılığını yitirdi.

Kadın Hareketi 1960'lı yılların başında yeniden canlanmaya başladı. Bu dönemde kadın sorununu gündeme getiren liberal üniversite öğrencileriydi. Bu hareket kadınları her şeyden önce çocuk doğurup, çocuk bakan anneler olarak gören anlayışı eleştirmeye başladı. Kadınlar, biyolojik vücut yapıları ne olursa olsun, kendi yaşamları konusunda karar verme ve özgürce seçim yapma hakkına sahip bireyler olarak görülmeliydiler. Böylece geleneksel kadın cinsiyet rolü açıkça sorgulanmaya başladı. Bu tartışma sürecinde doğal olarak liberaller tarafından öne sürülen açıklamalar ve öneriler ağırlıktaydı.

Kadın hareketinin yükselişi asıl 1960lı yılların sonunda, sol dalganın yük-

---

*)Yazarlar, *Beşinci Enternasyonal için Birlik* adlı uluslararası örgütün mensuplarıdır.

Devrimci Marksizm

seldiği dönemde oldu. Vietnam'daki antiemperyalist mücadele, Amerika'da Siyahların mücadelesi, Avrupa'da, her şeyden önce de Fransa'da işçi sınıfının uyanışı, öğrenci hareketleri ve bunlara paralel olarak Amerika'da, İngiltere'de ve öteki ülkelerde kadın hareketinin canlanması, İsveç'de de kadın hareketinin yükselişi için elverişli dış ortamı oluşturdu.

İsveç'de bu dönemde bir çok kadının içinde bulunduğu durum çelişkili ve güç bir durumdu. 1950 ve 1960lı yıllarda kadınların işgücüne duyulan talep artmıştı, fakat kadınların çalışırken çocuklarını bırakabilecekleri çocuk yuvaları yoktu. Çalışan kadınların büyük çoğunluğu tam gün değil part-time çalışıyorlardı. Kadınlar genellikle ucuz işgücü kaynağı olarak görülüyordu. Ücretleri erkeklerin ücretinden daha düşüktü. Bir çok kadın, özellikle de küçük çocuklu işçi kadınlar geçim sıkıntısı içindeydi. Bu kadınların haklarını savunacak, onları örgütleyecek ve mücadeleye hazırlayacak bir örgüte gerek vardı. O günün sosyalist hareketi bu görevi üstlenecek durumda değildi. Kadın sorununun önemini kavramamıştı, çözümünü uzak bir geleceğe bırakmıştı. Ayrıca kabaca kadın erkek ayrımcılığı diye tanımlayabileceğimiz cinsiyetçilik bu hareket içinde de geçerliydi. Sol örgütler içinde çalışan kadınlar kötü deneylere sahiptiler. Onlara "sekreterlik yapma, fotokopi çıkarma, kahve pişirme" gibi görevler dışında görevlerin verildiği pek olmuyordu. Kadınların karar organlarında görev almaları engelleniyor, karar alma süreçleri dışında tutuluyorlardı. Bu durum sosyalist hareket içindeki kadınları ayrı bir mücadele örgütüne gerek vardır düşüncesine iten en önemli nedendi.

İsveç'de kadın hareketinin en önemli, en başarılı dönemine imzasını atan **Grupp 8**, 1970'li yılların başında, yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız koşullarda ve ayrı örgütlenmeye gerek var düşüncesinin ürünü olarak doğdu. Örgütün adı kurucuların sayısından gelmekteydi. Hazırlık döneminden sonra dışa açılıp üye kabul etmeye başladığı zaman Grupp 8'e yüzlerce, hatta binlerce kadın üye oldu. Üye olanların çoğunluğu öğrenciydi, fakat işçi sınıfı kökenli ve refah devletinin sağladığı koşullarda üniversitede okuma olanağını elde etmiş genç kadınlardı. Kısa sürede ülkenin her yanında Grupp 8 grupları oluşmaya başladı. 1972 yılında yalnızca Stockholm'de (merkez ve ilçeler) 42 yerel grup oluşmuştu.

Grupp 8 yerel gruplara özerklik tanıyan bir örgütlenme biçimi seçmişti. Yerel gruplardan beklenen şey Grupp 8 platformunu benimsemeleri ve çalışmalarını bu temelde sürdürmeleriydi. Örgütün merkezi, eğer bir merkezden söz etmek gerekirse, yerel grupların temsilcilerinden oluşuyordu. Böylece hem eşgüdümüne olanak veren hem de yerel grupların insiyatiflerini köreltmeyen bir örgütlenme ve çalışma biçimi bulunmuştu.

Grupp 8 feminist bir hareket değildi. Feminizm İsveç'de de sınıflar üstü bir burjuva hareketi olarak görülüyordu. Sosyalist hareket içinden gelen kadınlar tarafından kurulan Grupp 8 daha başında sosyalist bir kadın örgütü olduğunu açıkca ilan etti. Örgütün kuruluş bildirgesinde amacınının sosyalist toplumu kurmak olduğu yazılıydı. Marksizm teorik esin kaynağıydı. Bebel, Zetkin ve Kollontay'ın yapıtları

rı en çok okunan temel yapıtlar arasındaydı.

Grupp 8'in programına gelince, programda çocuk yuvalarının açılması, tam gün iş hakkı, 6 saatlik iş günü, kadın-erkek ayırıcılığına karşı mücadele, kürtaj hakkı, ağrısız doğum gibi talepler vardı. Bazıları bugün bile geçerliliğini koruyan bu talepler genellikle reform talepleri olmakla birlikte o gün için gerçekten de radikal taleplerdi. Bu nedenle Grupp 8'in programı "radikal reform programı" olarak tanımlanmaktadır. Grupp 8 bu talepleri gerçekleştirmek için yürüyüş, miting, doğrudan eylem, kampanya gibi çeşitli eylem biçimlerine başvurdu ve bir çoğunda başarılı oldu.

Grupp 8'in programındaki taleplerin çok büyük bir bölümü, hareketin özellikle işçi sınıfı kadınlarına yöneldiğine, onların sorunlarını ele alıp çözümler aradığına tanıklık eder. Grupp 8 üyeleri kadınların yoğun olduğu sendikalarla ilişkilerini sürdürdüler, fabrikalarda bildiriler dağıtmak, kamu sektöründeki kısıtlamalara karşı protestolar düzenlemek gibi eylemler yaptılar. Bu eylemlere işçi kadınlar aktif olarak katıldı. Ayrıca ücretlerin yükseltilmesi ve iş koşullarının iyileştirilmesi amacıyla işçi kadınların kendilerinin yaptığı eylemleri Grupp 8'nin yerel örgütleri desteklediler. Bugün İsveç kadın-erkek eşitliği alanında dünyanın en ileri ülkelelerinden biriye, bunu herkesden önce Grupp 8'in mücadelesine borçludur. Bunu vurgulamak bir değerlilik borcudur.

Olumlu yanlarının ve katkılarının yanı sıra Grupp 8'in bir süre sonra etkisini yitirmesine, giderek yok olmasına yol açacak önemli bir zayıflığı da vardı. Grupp 8'in kurulduğu dönemin sosyalist hareketi, ki bu ağırlıklı sosyalizmin Stalinist yorumunun etkisi altında bir hareketti, kadınların kurtuluşu sorununa sosyalist devrimle otomatik olarak çözümlenecek bir sorun olarak bakmaktaydı. Başka bir deyişle kadınların kurtuluşu sorunu gündem dışı bırakılmıştı. Bu sorunun gündeme alınmasını isteyen her girişim küçük burjuva bir girişim olarak niteleniyor ve sınıf mücadelesinden sapma olarak yargılanıyordu. Başka bir deyişle o gün için geçerli olan formül, **şimdi ve burada** sınıf mücadelesi **sonra ve orada**, yani ileride sosyalist devrim yapıldığında kadın sorunuydu. Sınıf mücadelesi ve kadınların mücadelesi birbirinden koparılmıştı. Özellikle çifte sömürü altında olan emekçi kadınlar mücadeleye kazandırılmadan, onların devrimci potansiyeli sosyalizm için mücadeleye kanalize edilmeden sosyalist devrim nasıl gerçekleştirilecekti? O günün sosyalist hareketinin sormadığı ve yanıtını vermediği soru buydu. Bu büyük yanlıştı.

Grupp 8 buna tepki gösterip ayrı bir kadın hareketine gerek var teziyle ortaya çıkarken aslında aynı yanlış yaptı, ama ters taraftan. Yine yukarıdaki formülü göz önüne alırsak, Grupp 8, **şimdi ve burada** kadın mücadelesi, **sonra ve orada** sınıf mücadelesi diyordu. Sınıf mücadelesi ve kadın mücadelesi yine birbirinden koparılmıştı. Bu durumda Grupp 8'in önündeki görev kapitalist toplum içinde kadınların konumlarını ilerletmek ve kadınları, özellikle de işçi kadınları kadın örgütlerinde ilerde erkeklerle eşit koşullarda sosyalizm için mücadeleye hazırlamaktan

Devrimci Marksizm

başka bir şey olamazdı. Bunun için de Grupp 8'in programı asgari bir programdı, reformist bir programdı, kapitalist sistemi yıkarak toplumu kökten değiştirmeyi öngören bir program değildi. Reform taleplerini izleyen devrimci talepler yoktu. Gerçi Grupp 8 kuruluş bildirgesinde amacının sosyalist bir toplum kurmak olduğunu ilan etmişti ama sosyalizm için mücadele sonranın ve sınıf örgütünün işiydi. Burada Grupp 8'in çizgisiyle, o dönemde yaygın olan iki aşamalı mücadele, önce "demokrasi" sonra "sosyalizm" için mücadele anlayışı arasındaki paralelligi de vurgulamak gerek.

Grupp 8'in mantığı, sol politik örgütlerde, sendikalarda ve demokratik kitle örgütlerinde ataerkil normlar egemen, bunlar kadınların aktif olarak sosyalizm için mücadeleye katılmasını engelliyor, o zaman kadınlar bu örgütleri terkedip kendi örgütlerini kurarlar, ataerkil normların egemen olmadığı bu örgütlerde hazırlanurlar, hazır olunca erkeklerle birlikte sınıf örgütlerinde sosyalizm için mücadele etmeye başlarlar gibi bir mantıktı. Bu bir çeşit kaçak güreşmeydi. Sosyalist örgütleri, sendikaları, demokratik kitle örgütlerini bu örgütlerde ataerkil normlar egemendir diye terkeden kadınlar aslında bu örgütleri ve onların etkinlik alanlarını bütünüyle erkeklere teslim etmişlerdi. Sol içindeki örgütlerde bile ataerkil normları kırmann yolunu bulamayan, bunun için gerekli strateji ve taktikleri geliştiremeyen kadınlar tüm toplumda köklü bir değişimi nasıl gerçekleştireceklerdi? Toplum bunların üstünde ve dışında bir şey değil ki! Grupp 8'in sormadığı ve yanıtını vermediği soru da buydu. Her iki eğilim de sınıf mücadelesini ve kadınların mücadelesini mekanik bir şekilde birbirinden koparmıştı. Yeni bir formül, "**şimdi ve burada sınıf ve kadın mücadelesi!**" diyen bir formül gerekliydi. Başka bir deyişle bütün mücadele alanlarında, bütün mücadele örgütlerinde kadınların mücadelesini o alanlarda verilen mücadele ile içiçe geçiren bir yaklaşım gerekliydi. Bu Grupp 8'inkinden farklı bir stratejidir.

1970'lerin ortasında Grupp 8 içinde İngiltere ve özellikle de Amerika'daki kadın hareketinden esinlenen radikal feminist bir kanat oluştu. Radikal feministlere göre toplumdaki en önemli çelişki, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişki değildi, kadınlarla erkekler arasındaki çelişkiydi. Kadınlar ezilen sınıfı oluşturuyordu, erkekler de ezen sınıfı. Kadınlar ile erkekler arasındaki çelişki politik mücadele için çıkış noktası olabilirdi. Bu anlayış Grupp 8 içinde yayılmaya başladı. O günün sosyalist hareketi bu gelişmeyi fazla umursamadı ve radikal feminizmle ideolojik bir mücadeleye girmeyi düşünmedi. Grupp 8'in bazı iyi niyetli sosyalist kadınları da kadınların mücadelesinin sınıf mücadelesinden koparılışını haklı çıkarmaya yarayabilecek böyle bir modelle uzlaşmaya hazırıldılar. Radikal feministler artık kolayca yollarına devam edebilirdi. Uzun süren tartışmalar ve bölünmelerden sonra 1970'li yılların ortalarında radikal feminizm Grupp 8 içinde etkinlik sağladı. Radikal feministlerin ilk adımı işçi kadınlarla bağları koparmak oldu. 1980'li yılların başında yeni liberalizm saldırıya geçerken Grupp 8 artık bölünmüş, işçi kadınların desteğinden yoksun kalmış, dinamizmini yitirmiş, zayıflamış bir hareketti.

Kadınları bu saldırıya karşı hazırlayacak ve yeni liberalizme karşı direnişi örgütleyecek durumda değildi. İsveç kadın hareketinin tarihinde önemli bir dönem böylece sona erdi.

Grupp 8'i felce uğratan feministlerin 1980'li yıllarda eylem planında pek varlık gösterdiği söylenemez. Sınıflar üstü bir hareket olma iddiası feminizm için her zaman ciddi bir sorun olmuş ve dinamik bir kadın hareketi yaratmasının önündeki en büyük engeli oluşturmuştur. Bu anlaşılabilir bir şeydir. Sınıf olarak tanımladığı kadınların birliğini savunan, bunun için gerçek sınıf mücadelesini önemsemeyen feminizm, kendini bu birliği zedelemeyecek bir politikayla sınırlamak zorunda kalmıştır. Bu da yapılabilecek eylemlerin alanının çok daralması demektir. Bu nedenle de 1980'li yıllarda yeni liberalizmin saldırıya geçerken feminizm susmuştur. Kadınların birliği adına İsveç toplumunun en ezilen kadınlarına, işçi kadınlarla göçmen kadınlara sırt çevirmiştir.

Grupp 8'nin mücadelesinin ürünlerinden biri de üniversitelerde ve başka bazı kurumlarda kadınların sorunlarıyla ilgili araştırmalar yapma olanağıydı. Eylem alanında pek varlık gösteremeyen feministler bu olanaktan yararlandılar. Bir çoğu yüksek ücretli görevlerle üniversitelere ve öteki araştırma kurumlarına çekildi ve kendini akademik çalışmaya verdi. Bu nedenle 1980 li yıllarda feminizmden daha çok akademik bir hareket olarak söz etmek gerek. Yaptıkları araştırmalar arasında iyi olanları da var. İlerde gerçekten mücadeleciler bir kadın hareketi oluştuğunda bu araştırmalardan kuşkusuz yararlanacaktır. Üniversitelerde ve öteki araştırma kurumlarında teorilerini daha da geliştiren feministler, eylem alanında varlık göstermeseler bile söylem alanında etkin oldular ve hemen hemen bütün toplumu etkilediler. Bir çok kadın, kadın-erkek eşitliğini savunuyor ve cinsiyetçiliğe karşı mücadele ediyor inancıyla kendisini feminist hareketin bir parçası olarak görmeye başladı. Bunda postmodernizmden etkilenmiş olan sosyalist hareketinin bir alternatif sunma konusundaki yeteneksizlik ve tembelliğinin de payı büyüktü.

1980'lerin sonunda artık İsveç'te "feminizmin kurumsallaşması"ndan söz edilir olmuştur. Üniversitelerde ve öteki araştırma kurumlarında yapılan çalışmaların alanı genişletildi. Üniversitelerde "Kadın Tarihi", "Kadın Araştırmaları", "Cinsiyet Rollerini Bilimi" gibi bölümler oluştu. Kitaplıklar kuruldu. Dergiler çıkarıldı. Bu çalışmalara devlet tarafından sağlanan parasal destek arttı. Kadın-erkek ayrımcılığını araştıran bir komisyon kuruldu. Parlamente'ye giren kadınların sayısı arttı. Hıristiyan Demokratlar dışındaki partiler birbiri ardından kendilerini feminist parti olarak tanımlamaya başladılar. Feminist hareket düzenle bütünleşmeye başlamıştı. Aslında bu karşılıklı bir alış verişti. Düzen feministlere ödün vermişti, karşılığında feministlerden istediği tek şey kapitalist sistemi yıkmaktan, sınıf mücadelesinden söz etmemesi ve ezilen kadınları örgütlemeye kalkmamasıydı. Feministler kendilerinden bekleneni yaptılar. Emekçi kadınlarla göçmen kadınların içinde bulunduğu zor durum onları hiç ilgilendirmedi. Burjuva kadınların kapitalist şirketlerin yönetim kurullarındaki sayısı sorunu onlar için daha ilginç bir sorundu. Feministlerin

Devrimci Marksizm

bu yıllardaki pasifliğini açıklamanın başka yolu yoktur.

1990'ların başındaki ekonomik kriz bütün emekçilere büyük darbeler indirdi. Fakat bu darbelerden en çok etkilenen yine kadınlardı, özellikle de kamu iş yerlerinde çalışan kadınlar. Yeni liberal saldırı ivme kazanırken bu kadınlar örgütsüzdüler, saldırıya karşı mücadele etmek için hiç bir hazırlıkları yoktu. Kadınlar üzerindeki baskılar sorunu yeniden güncelleşmeye ve tartışılmaya başladı. Feminist hareketin içinde bulunduğu durum 1970lerde Grupp 8 hareketine katılmış, daha sonra başka alanlara kaymış, yazar olmuş, gazeteci olmuş, araştırmacı olmuş, bazı feministleri rahatsız etmeye başladı. Küçük bir grup bir şeyler yapmak gereğini duydu. Bu feministler 1994 yılında yapılacak genel seçimlerin hemen öncesinde "Stödstrumporna" adında bir grup kurdular ve "Halva makten, hela lönen!" (İktidarın yarısı, Ücretin tümü!) sloganıyla ortaya çıktılar. Ve de bir kadın partisi kuracakları tehdidini savurdular. Bu tehdit düzen partileri arasında paniğe yol açtı. Gafil avlanmışlardı. Paniğe kapılmakta hakları vardı, çünkü özellikle 1990'lı yılların başından beri uygulanagelen ekonomi politika nedeniyle emekçi kadınlar arasında öfkenin arttığını onlar da hissediyordu. Küçük bir olasılık da olsa feministler bu öfkeyi bir kadın partisine kanalize edebilirlerdi. Hemen hemen bütün partiler aday listelerine, hem de seçilebilir yerlere, kadın adayların adlarını eklemekte yarıştılar. Sosyal Demokratlar daha da ileri gitti. Eğer feministler parti kurmaktan vazgeçerse seçimlerden sonra kadınların sorunlarıyla ilgilenecek bir bakanlık kurulacak ve hükümetin alacağı bütün kararlar feminist bakış açısından irdelenecekti. Feministler geri bastılar. Aslında parti kuracak durumda da değillerdi. E-posta ile ilişki kurup bir şeyler yapmak gerektiğine inanan 10-15 kişiden oluşan küçük bir gruptular. Yaptıkları bir blöftü, zamanı ve biçimi ustaca seçilmiş bir blöf.

1994 seçimlerinde parlamentoya bir çok kadın girdi. Parlamento üyelerinin %40'ını kadınlar oluşturuyordu. Bu İsveç tarihinde, olasılıkla dünyada da bir rekordu. Kurulan Sosyal Demokrat hükümette bakanların yarısı da kadındı. Bazı feministlere bakanlıklarda danışmanlık görevi bile verildi. Fakat bu değişim, kısa bir süre sonra Avrupa Birliğinin direktifleri uyarınca yapısal uyarılama programını uygulamaya koyan Sosyal Demokratların kamu iş yerlerinde çalışan 150 000 kadını, çok kısa bir süre içinde, hem de hemen hemen hiç bir muhalefetle karşılaşmadan, işten çıkartmasını engellemedi. Parlamentodaki kadınların sayısının yüksek olmasının, bakanlıklardaki feminist danışmanların işten çıkarılan 150 000 kadına hiç bir yararı olmamıştı. Tersine parlamentodaki kadın milletvekilleri bu kadınların işten atılmasına olanak veren yasaların çıkarılmasında suç ortaklığı ettiler.

2000'lerin başında çalışan kadınlar için koşullar daha da sertleşti. İşsiz kalan kadınlar için tek geçim kaynağı işsizlik sigortasıydı. İşsizlik sigortası çalışırken alınan ücretin %90'ı kadardı. İşsizlerin sayısının artması nedeniyle işsizlik sigortası %90'dan %75'e düşürüldü. İşten çıkarılan kadınların bazıları, işveren gerek gördüğünde, işverenin gerek gördüğü saatler arasında, elbetteki daha düşük ücretlerle çalışmak üzere işe çağrılıyorlardı. İşten çıkarılmayanların üzerindeki baskı ise ala-

bildiğine arttı. Bir kadın bazan iki kişinin hatta üç kişinin yaptığı işi yapmaya zorlanıyordu. Sağlık, çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi alanlarda çalışan kadınların ücreti, bunlar hala geleneksel kadın uğraşları olarak düşünülmediğinden, çok düşüktü. Kadın ve erkek ücretleri arasındaki farklılıktan sözedildiğinde bu alanlar bu farklılığın en göze battığı alanlardı. Kamu işyerlerinde çalışan işçilerin sendikası olan **Kommunal** ülkenin en büyük sendikasıydı. 600.000 üyesi vardı. Üyelerinin yaklaşık %90'ı kadınlardı. Kommunal 2003 yılında ücretlerin yükseltilmesi talebiyle genel greve gitti. Bu İsveç'in genellikle durgun olan politik yaşamında çok önemli bir olaydı. Sosyal demokratlar bu grevi kırmak için ellerinden geleni arkalarına koymadılar. Öteki sendikaların bürokrat yöneticilerini, ki bunların hepsi de Sosyal Demokrat Parti üyesiydi, devreye sokarak destek grevleri yapılmasını engellediler. Feministlere gelince, onlar sustular, grevi görmezlikten geldiler. Kadın ve erkek ücretleri arasındaki farklılık üzerine yazı üstüne yazı yazmak başka, bu farklılığın yok edilmesi için greve giden yüz binlerce işçi kadının grevini desteklemek başkaydı. Grev feministlerin umurunda bile olmadı. O zamanlar Kommunal'in yayın organında çalışan Devrim Mavi'nin bazı feministlerle yaptığı söyleşide, neden bu grevi desteklemedikleri sorusuna verdikleri yanıtlar çok ilginçtir, ibret vericidir. Ne yazık ki bu söyleşiyi burada aktarma olanağımız yok.

Aynı dönemde göçmen kadınların feminist harekete yönelttiği eleştiriye bir yanıt olur umuduyla feministler **Kvinnor utan gränser** (Sınır Tanımayan Kadınlar) adında bir platform oluşturdular. Bu platformun bir varlık gösterdiği söylenemez. Bu arada üniversitelerin özellikle Genus Bilimi bölümlerinde yeni bir kuşak yetişiyordu. Sonuç almak isteyen bir kuşak! Bir şeyler yapmak gereğini duyan bazı eski kuşak feministleriyle birleşerek yeni bir girişimde bulundular. Vänster Partiet'in (Sol Parti) eski başkanı ve ünlü bir feminist olan Gudrun Schymann bu girişimi desteklediğini açıkladı ve oluşmasında önemli bir rol oynadı. **Feministisk Initiativ**, ölü doğan "Kvinnor utan gränser"i bir yana bırakırsak, İsveç'de kadın hareketinin Grupp 8 ve Stödstrumporna'dan sonra üçüncü önemli girişimidir.

II

“FEMİNİST İNSİYATİF”

Gudrun Schymann yaklaşık 10 yıldır başkanlığını yaptığı Sol Parti'ye (Vänster Partiet) 2002 yılında yeniden başkan seçildi. 2003 güzünde parti başkanlığından ideolojik olmayan nedenlerle istifa etti. Feminist parti kurma düşüncesi büyük olasılıkla bu dönemde doğdu. Aynı yılın Ağustos ayında feminist bir manifesto yayınlayan ve Sosyal Demokrat Parti Hükümetinde kadın-erkek eşitliğinden sorumlu devlet bakanı olan Margareta Winberg ile feminist bir parti ya da platform kurma konusunda ön görüşmeler yaptı. M.Winberg'nin parti ya

Devrimci Marksizm

da platform kurmaya yanaşmadığı, önerinin **Feminist Akademi** kurma önerisine dönüştüğü biliniyor. Akademi için gerekli parayı M. Winberg Başbakan Göran Persson'u ikna ederek devlet bütçesinden sağlayacaktı. Başbakan ve bakan arasındaki görüşmeden olumlu bir sonuç çıkmadı. İşin kötüsü kısa bir süre sonra hükümette bazı değişiklikler yapılırken kuzey ülkeleri feministlerinin önemli bulduğu bir konumda olan M. Winberg dünyanın öteki ucuna, Brezilya'ya elçi olarak gönderildi.

Bundan sonraki dönem için ortamı yoklama, feministler arasındaki ilişkileri tazeleme ve feminist hareketin önde gelen kişileriyle tartışma dönemiymi denebilir. Tartışma sonuçları umut verici olmalı. Daha önce Sol Parti başkanlığından ayrılmış olan G. Schymann 2004 Aralığında Sol Parti üyeliğinden de ayrıldı. Bu dönemde Sol Parti kabaca "gelenekçiler" ve "yenilikçiler" diye tanımlanan iki grup arasındaki ideolojik tartışmayla sarsılmaktaydı. Kamuoyu araştırmalarına göre parti sürekli destek kaybediyordu ve istifalar birbirini izliyordu. Sol Parti'yi daha da sağa çekip Sosyal Demokratlara yaklaştırmak isteyen "yenilikçiler" in partiden ayrılıp yeni bir parti kuracağı söylentileri dolaşıyordu. Parti başkanırken "yenilikçiler" e çok daha yakın olan G. Schymann, demeçlerinde parti içindeki ideolojik tartışmayla ilgisi yok dese de, üyelikten istifası en azından zamanlama açısından bu çekişmeyle ilgiliydi. G.Schymann Sol Parti'den ayrılmak için daha uygun bir zaman seçemezdi. Deneyimli bir politikacı ve usta bir konuşmacı olan G.Schymann kadınların sorunlarına ağırlık verilmesinde ve giderek Sol Parti'nin kendisini feminist bir parti olarak tanımlamasında etkin olmuştu. 1998 seçimlerinde Sosyal Demokratların politikasından usanan bir çok kadın seçmenin Sol Parti'ye kazandırılmasında da önemli bir rol oynamıştı. Sol Parti 1998 seçimlerinde bu kadınlar sayesinde oy oranını %12'ye yükseltti. Şimdi Sol Parti parçalanma tehlikesiyle karşı karşıyayken ve "yenilikçi" kanadın yeni bir parti kuracağı söylentileri dolaşırken hızla hareket etmek, onlardan önce politik arenada yerini almak ve özellikle de 1998 seçimlerinde Sol Parti'ye oy veren kadın seçmenleri kaçırmamak gerekliydi.

G. Schymann Sol Parti'den ayrılış gerekçesini açıklarken "*hem sınıf hem de kadın mücadelesini sürdürmek için*" milletvekili seçildiğini "*şimdi başka bir partiye girmeden ikincisine öncelik vereceğini*" söyledi. "*Sol Parti en iyisi, fakat yeterli olmadığına inanıyorum. Daha geniş bir tabanda çalışmalıyız ve yeni biçimler bulmalıyız.*"¹⁾ Burada söz konusu olan düzen partileri dışında kalan feminist hareketi toparlayıp, örgütleyecek biçimleri bulmaktı. G. Schymann henüz bir feminist partiden söz etmiyordu, "*yeni biçimlerden*" sözediyordu. Bu sözcükler hemen hemen her şey olanaklı biçiminde yorumlanabilirdi. Yeni bir parti kurmak, bazı parlamento adaylarını desteklemek için bir iletişim ağı oluşturmak ya da Grupp 8 gibi örgütlenmek söz konusu olabilirdi.

1) G. Schymann, 12 Aralık 2004, DN.

Seçmenlerin desteği

G. Schymann henüz parti kurmaktan sözetmemiştir, ama bu gelişmenin feminist parti kurma doğrultusunda atılmış bir adım olduğunu düşünenlerin sayısı oldukça çoktu. 2004 yılı sonlarında yapılan anket sonuçları feminist bir parti kurulursa bu partinin büyük destek göreceğini gösteriyordu. Örneğin Gallup'un yaptığı ankete göre seçmenlerin %17'si feminist bir partiye gerek olduğunu düşünüyordu. Temo araştırması seçmenlerin %27'sinin feminist bir partiye oy vermeyi düşünebileceğini gösteriyordu. Afton Bladet gazetesinin yaptığı anket sonuçları da aynı doğrultuydu. Bu sırada bir seçim yapılırsa yaklaşık her dört seçmenden biri feminist partiye oy verebilirdi ve en az 25 feminist parlamentoya girerdi. Bu sonuçlar parti kurmak gerektiğini savunanlar için kuşkusuz sevindiriciydi.

Uluslararası planda İsveç kadın-erkek eşitliği konusunda dünyanın en ileri ülkelerinden biri, hatta en ileri ülkesi olarak ünlüdür. Feminizmin büyük başarılar elde ettiği, hatta kurumlaştığı bilinmektedir. Dünyada kadın, erkek, eşitlik, cinsiyet, cinsiyet rolleri, cinsel eğilim, kimlik gibi konular üzerinde bu kadar tartışılan bir başka ülke belki de yoktur. Böyle bir ülkede feminist parti nasıl bu kadar güncel bir sorun olabilir? Daha kurulmamış bir parti nasıl bu kadar büyük destek görür? Bu soruların yanıtı büyük ölçüde 1990lı yıllarda İsveç'te de uygulanmaya başlanan yeni liberal ekonomi politikayla yakından ilgilidir. Kamu sektöründeki kısıtlamalar, özelleştirmeler, işsizliğin artmasına ve hâlâ işi olanlar üzerinde verimliliğin daha da artırılması için yapılan baskıların yoğunlaşmasına neden oldu. Bu politika çoğunlukla kamu işletmelerinde çalışan kadınlara, özellikle de genç kadınlara, çocuklu yalnız annelere ve göçmen kadınlara büyük darbeler indirdi. Kadınlar erkeklerden daha büyük bir haksızlığa uğradıklarına inanıyorlardı.

Gerçekten de en büyük sorunlardan biri olan işsizliğe çözüm aranırken geçmişte olduğu gibi bu dönemde de erkeklerin gerçekliğinden yola çıkıldı. Hükümet alınacak önlemlerden, yapılacak yatırımlardan, yaratılacak yeni işlerden söz ettiğinde, bu savaş endüstrisi, otomobil endüstrisi, mobiltelefon/telekomünikasyon endüstrisi gibi erkeklerin yoğun olarak çalıştığı alanlardı.

İsveç'in kadın-erkek eşitliği konusundaki ünü aslında abartılmıştı. Daha çok biçimsel bir eşitlikten sözedilebilirdi. Çocuk yuvaları sistemi gibi bazı önemli adımlar atılmıştı. Çalışarak kendi geçimini sağlayan kadınların oranı %80 dolaylarındaydı. Fakat Sosyal Demokratların yaklaşık yetmiş yıldır iktidarda olmasına rağmen iş piyasasında hala kadın-erkek ayrımı geçerliydi. Çalışan kadınların büyük çoğunluğu hala hizmet sektöründe, sağlık ve bakım alanlarında çalışıyorlardı. Kadınların ücreti aynı işi yapan erkeklerin ücretinin %80 i dolaylarındaydı. Ücret artışlarında da kadınlar hep geride kalıyordu.

Kabaca cinsiyet ayrımcılığı olarak tanımlayabileceğimiz seksizm ev işlerinin ve çocuk bakımının eşit olmayan bölüşümünde de kendini gösteriyordu. Çocuk doğunca anne ya da babanın bir yıl evde kalıp çocuğa bakmasına olanak

Devrimci Marksizm

veren analık-babalık sigortasının çok büyük bir bölümünü hâlâ kadınlar kullanıyordu. Erkekler yararlanabilecekleri günlerin yalnızca %17'sinden yararlanıyorlar, gerisini kadınlara bırakıyorlardı. Bu pratikte kadınlar çocuk bakımında daha büyük bir sorumluluk taşır anlamına geliyordu. Bu kısmen kadınların iş piyasasındaki konumunun elverişsiz oluşu, kısmen de kadınların rolü konusunda hala yaygın olan geleneksel anlayışla açıklanabilirdi. Kadınların yaklaşık %33'ü part-time çalışıyor. Bu oran erkeklerde %9'dur. Kadınların büyük bir bölümünün part-time çalışıyor olması ve ücretlerinin düşüklüğü analık-babalık sigortasından eşit olmayan bir biçimde yararlanılmasına yolaçıyordu. İşçi ailelerinde de durum farklı değildi. Ev işlerinin eşit bölüşümünden de söz etmek olanaksızdı. Kadınlar ev işleri için haftada 28 saat harcarken erkeklerin ev işlerine ayırdığı zaman 20 saattir.

Göçmen kadınların durumu daha da zordu. Bu kadınlar arasında işsizlik oranı çok yüksekti. İş bulabilenler genellikle çok düşük ücretli ve güvencesi olmayan işlerde çalışıyorlardı. Bütün bunlara ek olarak yabancı düşmanlığı ve ırkçı baskılarla da karşı karşıyalardı.

Cinsiyetçilik başka bir planda da kendini gösteriyordu. Cinsel tacize uğrayan genç kadınların oranı % 37 dolaylarındaydı. Hem evde hem de dışarda kadınlara yönelik şiddet olayları artıyordu. Araştırmalara göre her hafta 6 kadın tecavüze uğruyor, 62 kadın dövülüyor ve 5 kadın öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu. Sık sık tartışılmasına rağmen hala sorunun kökenine inilmiş değildi. Kadın sığınma evleri parasal zorluklarla savaşıyorlardı. Bir çok belediyede kadınların kendilerini döven, hatta öldürmeye yeltenen eş ve yakınlarından kaçıp sığınabilecekleri evler hala yoktu.

Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik sorunu çevre sorunu gibi bir şey olmuştur. Hıristiyan Demokratlar dışındaki bütün partiler, feminizmin kadınlarla erkekler aynı olanaklara, aynı haklara ve aynı yükümlülüklerle sahip olmalıdır biçiminde özetlenebilecek olan temel mesajını almış görünüyorlardı. Doğal olarak sağ bloktaki partiler için bu sorun önemli sorunlar arasında değildi. Onlar kadın sorununu seçimden seçime akıllarına getiriyorlardı. Sol bloktaki (Sosyal Demokrat Parti, Sol Parti ve bir ölçüde Çevre Partisi) partilere gelince, onlar sözde sorunu önemsiyorlardı, ama pratikte çok fazla bir şey yaptıkları yoktu. Bazı alanlarda gelişme vardı, doğru, ama G. Schymann'ın da dediği gibi bu "çok yavaş" bir gelişmeydi. Sosyal Demokrat Parti üyesi kadınların bile bir çoğu kendi partilerinin kadın-erkek eşitliği politikasından yakınıyordu. Aynı hoşnutsuzluk programında oldukça iyi formüle edilmiş talepler bulunan ve emekçi kadınlar sayesinde 1998 seçimlerinde oy oranını %12'ye yükselten Sol Parti için de geçerliydi. Sosyal Demokratların azınlık hükümetini desteklemek için sürekli geri adımlar atan Sol Parti de kadınları düş kırıklığına uğratmıştı. Miljö Partiet (Çevre Partisi) için ise en önemli sorun doğal olarak çevre sorunuydu. Kadın sorunu ikincil sorunlar arasındaydı. Kısacası kadınlar öfkeliydiler. Sorunların çözümü

için gerçekten mücadele edecek bir güce gerek vardı. Kurulacak feminist partiyi özellikle bu öfkeli, emekçi kadınlar destekliyordu. Yeni parti belki onların sorunlarını gündeme alır ve çözümler bulurdu.

Feminist parti kurulması olasılığı sol blokta yeralan partiler üzerinde uyarıcı, dürtükleyici bir etki yaptı. Sol Parti kadın politikası alanında daha da aktif olmaya çalışırken yeni yeni öneriler getiriyordu, kendisini feminist bir parti olarak tanımlamaya başlayan Çevre Partisi de feminist profilini belirginleştirmek çabasındaydı. Sosyal Demokrat Partinin durumu ise çok zordu. Şimdiye kadar izledikleri politikayla ve öyle bir parti yapısıyla kadınların desteğini almaları olanaksızdı. Ama hiç bir şey yapmamazlık da edemezlerdi. SDP'nin genel sekreteri Marita Ulvskog 8 Mart 2005 de feminist bir iletişim ağı olan **Feministas**'ın kurulduğunu açıkladı. Herkes bunun Sosyaldemokratların şimdiye kadarki pasifliğini unutturmak için girişilmiş bir çaba olduğunun farkındaydı. **Feministas**'a fazla bel bağlayan da olmadı. Sol bloktaki partilerle kurulacak feminist parti arasındaki rekabet 2006 yılında yapılacak olan seçimler öncesinde daha da keskinleşebilirdi.

Dernek Kuruluşu

Genel görünüm umut vericiydi. Feministler arasındaki iletişim ağı genişletildi, yeni çevreler çağrıldı, toplantılar birbirini izledi, tasarılar tartışıldı. Ve nihayet aylardır süren parti kurulacak mı, kurulmayacak mı, spekülasyonlarından sonra 2005 Nisan'ında Dalarna'da yapılan ve değişik feminist grupları temsil eden 40 kişinin katıldığı bir toplantıda adı **Feministisk İnitiativ**, amblemi beyaz üzerine pembe harflerle yazılmış **F!** olan bir dernek kuruldu. Bu 40 kişiden 15'i yönetim kuruluna seçildi. Yapılan bir basın toplantısında yönetim kurulu üyeleri ve çok kalın çizgilerle belirlenmiş bir platform açıklandı. Böylece bu girişimin 2006 yılında yapılacak seçimlere katılma doğrultusunda atılmış bir adım olduğu açıklık kazandı. Basın toplantısında açıklanan platformun içeriği G. Scymann'ın Sol Parti lideriyken yaptığı konuşmaların içeriğinden çok farklı değildi.

İki gün içinde F!'e 2000 kişi üye oldu. Bunların arasında feminizmi benimsemiş bazı erkekler de vardı. Kısa sürede 20 yerel grup oluştu. Genç feminist eylemciler, Arbetaren Dergisi çevresi, bazı Grupp 8 ve Stödstrumporna üyeleri, bir dizi politikacı, tartışmacılar, sanatçılar, göçmen kadınlar F!'in üyeleri arasında yer aldılar. F!'in akademik çevrelerle ve genus (cinsiyet rolleri) araştırmacılarıyla da ilişkileri vardı. Böylece toplumun değişik kesimlerinden ve farklı kuşaklardan kadınların ve hemen hemen bütün feminist çevrelerin temsilcilerinin yer aldığı bir bileşim oluşmuştu. Bu çevrelerin yönetim kurulunda temsil edilmesine de özen gösterildi. Doğrusu, kadınlar arası birlik, kardeşlik ve sevgiden sözedenenler için ideal bir tabloydu. G. Schymann bu gelişmeyi "*büyüyen bir demokrasi hareketi*" olarak niteledi. Grupp 8 ve Stödstrumporna'nın önde gelen isimlerinden ve şimdi

Devrimci Marksizm

de F!'in kurucuları arasında olan Ebba Witt-Brattström ise artık feminist bir parti kurma zamanının geldiği, bunun için “*ön koşulların*” varolduğu saptamasını yaptı.

F! henüz tartışılmamış, dolayısıyla da yanıtlanmamış bir çok sorunun tartışılacağı bir süreç başlattı. Bu süreçte Feminist bir parti kurulacak mı, kurulacaksa nasıl bir parti olacak, nasıl örgütlenecek, seçime gidilecek mi, gidilecekse hangi somut taleplere öncelik verilecek gibi önemli sorular tartışılacaktı. Tartışmalar bir kaç ay sürecek ve sonuçları tartışma sürecinin sonunda yapılacak bir kongreye öneriler halinde sunulacaktı. Bu tartışmalara kısaca değinmekte yarar var.

Tartışma süreci

Tek sorun partisi ya da bütün alanları kapsayan bir program

Bu süreçte F!'e daha çok dışardan yöneltilen sorulardan biri, kurulacak partinin niteliği ile ilgiliydi. F! “*tek sorun partisi*” mi olacaktı? “*Tek sorun partisi*” olursa, böyle bir partinin bütünsel bir programı olamazdı. G.Schymann'a göre böyle düşünmek “*büyük bir bilgisizlik*”di. Söz konusu olan bir kadın partisi değil, feminist ideolojiyi temel alan bir hareketti, bütün toplumu değiştirme ve kadınlarla erkeklerin eşit koşullarda yaşayacağı yeni bir toplum yaratma amacıyla olan bir hareketti. Erkeklerle de yöneldiğini vurgulamak için ideolojik içeriği olan Feministisk Initiativ adı yeğlenmişti. Feminist ideoloji, bugünkü toplumun, toplumu kadın ve erkek diye ikiye bölen ve erkeği üstün gören bir yapısı olduğu iddiasındaydı. Amaç bu yapıyı yıkmaktı. Bunu yapmanın aracı da feminist politikaydı. Dolayısıyla örgütün bütün politik sorunları ve alanları kapsayan bütünsel bir programı olabilirdi. F! “*politikaya yeni bir boyut*” yani feminist bir boyut kazandıracaktı.

Tarım sorunlarından trafik politikasına, trafik politikasından göçmenlerin entegrasyonuna kadar her şeyde feminist çözümlemeden yola çıkarak doğruyu belirlenebilir. ...Bütün politik alanların feminist açıdan çözümlenmesi yapılabilir.²

G. Schymann örnek olarak trafik sorununu ele aldı:

Kadınlar çoğunlukla kolektif trafikden yararlanıyor, erkekler ise çoğunlukla araba kullanıyor. Ve arabalara uygun yol inşası için gerekli pahalı yatırımlara karar verenlerin çoğu erkek. Sorun kimin gerçekliğinin odak noktasında olduğudur...³

2) G. Schymann, 9 Aralık 2004, DN.

3) G. Schymann, 9 Aralık 2004, DN.

G. Schymann'ın verdiği ikinci örnek savunma politikasıyla ilgiliydi.

“Savunma politikası bugün erkeklerin askeri şiddetle kadınları ve çocukları savunması gerektiği doğrultusundaki ataerkil düşünce tarafından yönlendiriliyor.”⁴

Politikaya kazandıracakları feminist boyutu açıklarken G. Schymann'ın verdiği örnekler gerçekten de ilginçti. Onun mantığına göre araba kullanmak ya da kolektif trafikden yararlanmak yalnızca erkek ya da kadın olmakla ilgili. Bunun insanların gelirleriyle sanki hiç bir bağlantısı yok. Kamu sektöründe çalışan düşük ücretli kadınların araba kullanmadığı, kolektif trafikten yararlandığı doğru, fakat düşük ücretli göçmen erkekler de kolektif trafikten yararlanıyor. Bunu görmek için sabahları Stockholm'ün kenar mahallelerinden metroya binmek yeterlidir. Ayrıca son yıllarda araba kullanan burjuva kadınların, özellikle de hisse senedi spekülasyonlarından zenginleşmiş kadınların sayısı hızla artıyor. Onlar da pahalı yol inşaatlarından yana. Ayrıca kolektif trafik aslında işçi sınıfı hareketinin çok eski ve İsveç'te oldukça başarıyla uygulanmış bir önerisi. Kolektif trafik sisteminin genişletilmesi Çevre Partisi'nin en önemsedığı sorunlar arasında. Şimdi bunu feminist açıdan yapılan çözümlemenin ürünü olan yeni bir öneri gibi sunmak biraz şaşırtıcı oluyor.

Savunma politikasına gelince, G. Schymann burada iki şeyi, savunma politikasının gerçek amacıyla bunun egemen sınıflar tarafından kamufle edilmesi için kullanılan ideolojik açıklamayı birbirine karıştırıyor. Dünyanın en büyük ordularından biri olan ABD ordusunun varlığını yalnızca bu ataerkil düşünceye bağlamak gerçeği feminist teoriye uydurmak amacıyla yapılmış bir zorlama gibi geliyor. G. W. Bush ve çevresindekiler bu kadar büyük bir orduyu benzer bir açıklamayla, Amerikalı kadınları ve çocukları korumak için beslediklerini hatta Irak'a da bu nedenle saldırdıklarım iddia etsinler, o dev ordunun varlığının ve Irak'a saldırı nedeninin bölgeyi kontrol altına almak ve petrol şirketlerinin kârlarını yükseltmek olduğunu artık altı-yedi yaşındaki Iraklı çocuklar bile biliyor.

G. Schymann “politikaya kazandıracakları feminist boyut”la ilgili başka örnekler de veriyor. Fakat hepsini burada ele almamız gerekmiyor. Politikaya “yeni bir boyut” kazandırma için önerilen yollar da değişik. Stödstrumporna girişiminin en ünlü isimlerinden Maria-Pia Boëthius “Parlamentoda ve hükümette bir danışma kurulu” düşünüyor. “Yasaları değiştirmek, bir kadın-erkek eşitliği komisyonu ya da belki bir bakanlık kurmak sözkonusu olabilir” diyor.⁵ Yani M-P. Boëthius özünde parlamento içi ve Stödstrumporna'nın lobbicilik geleneğini sürdüren bir çalışma öneriyor.

Anarkosendikalist Anna Klara-Bratt'a göre ise bu yeni parti “bir doğrudan

4) G. Schymann, 9 Aralık 2004, DN.

5) M-P. Boëthius, 4 Mart 2005, DN.

Devrimci Marksizm

eylem biçimi, bütün politik alanlara şok dalgaları gönderen ve bütün toplumsal etkinliklerde cinsiyet perspektifini geçerli kılan bir kereye özgü bir parti” olmalıdır⁶. Yani A. Klara-Bratt bir çeşit parlamento dışı şok terapi öneriyor.

Değişik hareketler parlamento içi ya da parlamento dışı mücadeleye değişik ağırlıklar verebilirler. Verilen ağırlık ne olursa olsun her iki alanda da yapılabilecek şeyler vardır. Örneğin, parlamentoya girebilen bir hareket, önergeler vererek öteki partileri bir çok konuda açık tavır almaya zorlayabilir. Parlamento dışında da kampanyalar, boykotlar, grevler örgütlenebilir. Fakat bu etkinliklerin başarılı olabilmesi için hareketin kadın-erkek eşitliğinin yorumunda kendi içinde açıklığa kavuşması ve bir strateji belirlemesi gerekir. Stratejinin belirlenebilmesi için mutlaka yanıtlanması gereken bir soru var. Hareket kime dayanacaktır? Hareketin odak noktasında kimin gerçekliği olacaktır? Başka bir deyişle F!, Grupp 8 gibi işçi kadınlara mı yönelecektir, yoksa ”kadınların birliği” tezinden yola çıkıp bütün kadınları mı temsil etmeye çalışacaktır? ”Sağ-sol eksenini” tartışmasıyla aslında bu soruya yanıt verilmektedir.

Sağ-Sol Eksenini

F!’i destekleyenlerin bir çoğu bu girişimin başarılı olması için her iki kesimden de seçmenleri kazanmak gerektiği düşüncesindeydi. Bunun için düzen partilerinin ele almadığı sorunlar bulunup, talepler formüle edilmeliydi. Feminist parti geleneksel sağ-sol eksenini içinde yer alırsa başarı şansı yoktu. Sol blok içinde yer alırsa sağdan gelecek oyları kaybeder, sağ blok içinde yer alırsa soldan gelecek oyları kaybederdi. Bloklar üstü bir çizgi izlemek zorunluymuştu.

70’li yıllarda sosyalist bir kadın hareketi olan Grupp 8 içinde yer almış, şimdi ise F! yönetim kurulu üyesi olan E. Witt-Brattström geçen zaman içinde sağa kayarak liberallerle aynı ağzı kullanan bir kadın hakları savunucusuna dönüşmüştü. E. Witt-Brattström ve yandaşlarına göre sağ-sol eksenini artık eskimiş ve anlamını yitirmişti. Gazetelerde yayınladıkları yazılarında, verdikleri demeçlerinde açıkça geniş tabanlı ve bloklar üstü bir hareketi savunuyorlardı. Aşağıdaki alıntılar E. Witt-Brattström ve çevresinde toplanan kadınların görüşlerini yorum gerektirmeyecek kadar açıklıkla dile getiriyor.

Kurulacak yeni parti *”feminist kuyruğu olan bir Sol parti olmamalı.”*⁷

*Çeşitli sorunlar üzerinde öteki partilerden kadınlarla birlikte çalışmamızı isterdim.*⁸

6) A. Klara-Bratt, 4 Mart 2005, DN.

7) E. Witt-Brattström, 24 Ağustos 2005, DN.

8) E. Witt-Brattström, 27 Ağustos 2005, DN.

Eğer bir feminist partiye üye olacaksam, o partide ekonomi ve iş piyasası alanlarında daha sağ bir perspektife de yer olmalıdır...⁹

Gönülden inanmış bir liberalim. Daha çok sağ politika, daha çok orta yolcu bir politika görmek isterdim. Sınıf politikası yerine cinsiyet politikası, Feminist İnisiyatifin temelindeki düşünce budur.¹⁰

F!'in bir başka yönetim kurulu üyesi olan Tiina Rosenberg tutarsız ve ikircikli de olsa sol bir profili olduğu izlenimini veren radikal feminist kanadın başını çekmekteydi. T. Rosenberg demeçlerinde yerinin solda olduğunu, hatta Marksist olduğunu belirtmiş, bu çıkış noktasından ataerkillik ve kapitalizm arasında bağ olduğunu vurgulamıştı. *"Benim için kapitalizm ve ataerkillik aynı teknededir"*¹¹. Buna rağmen T. Rosenberg'nin tavrı da F! içindeki sağ kanadın başını çeken E. Witt-Brattström'ün tavrından farklı olmadı. *"Feminizmin bir partinin temelini oluşturabileceği, hem sağ hem de sol eğilimlileri bir araya getirebileceği neden herkes için açık değil?"*¹²

Daha önceki demeçlerinden de anlaşılacağı gibi G. Schymann da geniş tabanlı, bloklar üstü bir hareketten yanaydı.

Cinsiyet sorunu daha büyüktür, her şeyi keser geçer. Ayrıca bugün neyin sol neyin sağ olduğunu söylemek zordur.¹³

Politikanın feminist boyutu bazan politikada elbette ki varolan geleneksel sağ-sol eksenine karşı çarpazlama kesiyor, fakat bunun insanlığın yarısının insan haklarına kavuşmasının önünde bir engel oluşturacağını düşünmüyorum.¹⁴

Kadınlar her konuda birleşemezler. Fakat kadınlar farklı deneylere sahip olsalar da, farklı koşullar altında yaşasalar da, erkekler her zaman kadınlardan daha çok iktidar ve etki sahibi olacaktır anlayışından yola çıkan düzeni yıkmaya amaçta birleşebilirler.¹⁵

Bu alıntılardan da anlaşılacağı gibi F! işçi kadınları odak noktasına alan bir politika izlemeyecekti. Bu durum ciddi bir sorun yaratıyordu. Bazı çevreler uyardıya çalıştılar. F! şimdiye kadar sağladığı desteği devam ettirmek istiyorsa İsveç'te önemli bir ayırım çizgisi olan sağ-sol eksenini dikkate almalı ve yeri-

9) Helena Brandt, 24 Ağustos 2005, DN.

10) Helena Brandt, 24 Ağustos 2005, DN.

11) T. Rosenberg, 5 Nisan 2005, DN.

12) T. Rosenberg, 10 Nisan 2005, DN.

13) G. Schymann, 27 Haziran 2005, DN.

14) G. Schymann, 6 Nisan 2005, DN.

15) G. Schymann, 6 Nisan 2005, DN.

Devrimci Marksizm

ni solda belirlemeliydi. Sol yönelim feminist parti için doğru yönelimdi, çünkü feminist partiye oy verecek olan kadın seçmenler buradaydı. Bunlar çoğunlukla kamu işletmelerinde çalışan ve bu sektördeki kısıtlamalar, işsizlik, part-time iş, düşük ücretler gibi sorunlar nedeniyle düzen partilerine öfke duyan kadınlardı. Bu kadınlar kolektif çözümlerden yanaydı, yani talepleri “sol” taleplerdi, “sol”daki partiler ve öteki işçi sınıfı örgütleri tarafından formüle edilmiş taleplerdi. Kadınlar öfkeliydiler, ama öfkeleri bu taleplerin içeriğiyle ilgili değildi, soldaki partiler tarafından gerçekleştirilmediği, gerçekleştirilmesinde yavaş davranıldığı için öfkeliydiler. Bloklar üstü bir politikayı savunanlar sağa ödün veriyordu. Ayrıca son yıllarda sağ-sol ekseninin dışında kalmak için çaba harcayan başka örgütlere de tanık olundu. İlk akla gelen örnek Çevre Partisi’dir. Çevre Partisi’ne göre çevre sorunu, vergi sistemi, işsizlik, işsizlik sigortası gibi sorunlardan çok daha önemli, herkesi ilgilendiren, dolayısıyla da bloklar üstü bir sorundu. Fakat çevre sorununun çözümüyle ilgili önerilerin finansmanı söz konusu olunca sorun bloklar üstü bir sorun olmaktan çıktı. Bütün gönülsüzlüğüne ve yalpalamalarına karşın Çevre Partisi seçimler öncesinde “sol blokta ” yerini almak zorunda kaldı. Çünkü çevre sorunu “sağ”ın umurunda bile değildi, çevre sorununu önemseyenler yine “solcu”lardı: Çevre Partisi’ni “sol blokta ”da yeralmaya zorlayan dinamiki gözardı etmemek gerekti. Aynı dinamik F! için de geçerliydi. Kadınların, hele emekçi kadınların sorunları sağın fazla umurunda değildi. İşçi kadınların gerçekliğinin odak noktasına alınması gerektiğini vurgulayan bu uyarının pek yararı olmadı.

Bu iki yaklaşımı dengelemek gerçekten de çok zordu. Bloklar üstü bir politikada görüş birliğine varıldı. Bu F!, bütün kadınları temsil eden bir örgüt olarak politik arenada yerini alacak demektir. Fakat birlik görünümü yanıltıcıydı. Tartışmada ancak çok dikkatle izlendiğinde sezilebilecek bir başka ton vardı.

Örgütlenme sorunu

Daha önce düzen partilerinde çalışmış olan kadınların kötü deneyleri vardı. Politik alanda gerçekten ataerkil normlar egemendi. Partilerin hiyerarşik bir yapısı vardı. Bu yapıdaki partiler kolaylıkla kitlelerle bağlarını koparıp bürokratik örgütler haline geliyordu. Kadınların etkinlik sağlaması hele hele karar organlarında yer alması çeşitli yöntemlerle engelleniyordu. F!’i destekleyenlerin bugün varolan partiler konusundaki görüşleri aşağı yukarı böyle özetlenebilir. Bunda haksız da değillerdi. Bu nedenle geleneksel bir parti biçiminde örgütlenme F! için gerçekçi bir seçenek olarak görünmüyordu. Örgütlenme sorunu önemliydi, “çünkü örgütlenme biçiminin kendisi de ideolojik bir mesajdı”. Amaç ataerkil normların geçerli olmadığı bir örgütlenme biçimi bulmaktı. Aşağıdan yukarıya, “feminist, insanlara yakın, onlara çalışmaları etkileyebilecekleri duygusunu verecek ve değişmelere açık” bir örgütlenme biçimi gerekliydi. Zaten bu neden-

le dernek kurulurken geçici bir yönetim kurulu seçilmişti ve hazır bir program sunulmamıştı. F!'in çıkış noktasını, yani politik arenada feminist bir seçeneğe gerek var düşüncesini benimseyen herkesin katılacağı bir kongrede bu sorunların çözümü yoluna gidilecekti.

Kongre öncesi dönemde çeşitli örgütlenme biçimleri tartışıldı. Kongreye sunulacak öneriler arasında iletişim ağı biçiminde örgütlenme, yatay örgütlenme, lidersiz örgütlenme gibi öneriler vardı. Sağ kanatta yer alanlara göre hemen hemen bütün örgütlenme biçimleri "hiyerarşikti". Her örgütlenme biçimi bir baskı gibi görülüyordu. Alabildiğine gevşek bir örgütlenmeden yanaydılar. Örgütlenmemek olanaklı olsa örgütlenmemeyi yeğlerlerdi. Bu ortamı Devrim Mavi'nin sözcükleri çok iyi yansıtıyor.

Genel bir kanı edinmek biraz zor ve üye olarak insan bir çeşit örgüt biçimleri keşmekeşi içinde kaybolabilir. İnsanın anlamadığı bir sistem bile çok hiyerarşik bir sistem gibi algılanabilir.¹⁶

Fakat seçimlere katılmayı amaçlayan bir partinin hiç örgütlenmemesi de olanaksızdı. F! klasik partilerden farklı olduğunu vurgulamak için parti başkanı seçmeme eğilimini benimsedi. Parti başkanı yerine üç sözcü seçilecekti. Yani bir çeşit kolektif liderlik söz konusuydu. Örgütlenmeye ilişkin tartışmanın bundan sonraki bölümü bu sözcülerin kimler olacağı konusunda yoğunlaştı. Yönetim kurulu üyesi E.Witt-Bradström bu sözcülerden birinin "erkek bir feminist" olmasını öneriyordu. Böylece örneğin Almanya'yla karşılaştırıldığında "Bu konuda İsveç'in ne kadar ilerde olduğu vurgulanmış" olacaktı. Yönetim kurulu üyesi T. Rosenberg de bu görüşü paylaştı, "Tartışmalara daha çok erkek feministin katılması gerekli"ydi. Bir başka yönetim kurulu üyesi Sofia Karlsson ise karşı görüşdeydi. Bir feminist örgütün yalnızca meşruluk kazanmak amacıyla aralarında erkek de olan sözcüler tarafından temsil edilmesi düşüncesine "hayır" dedi. S. Karlsson yönetim kurulunda erkek üyeler olmasına karşı değildi, fakat sözcülerden birinin erkek olmasına karşıydı. Ona göre "Feminist İniyatif kadınlar tarafından temsil edilmeli"ydi. Bu çekişmeyi sol kanatta bulunan Sofia Karlsson çevresi kazandı.

Sıra artık kadın olacağı kesinleşen bu üç sözcünün kimler olacağını belirlemeye gelmişti. Burada da bir çekişme oldu. Seçim Komitesi iki aday belirlemişti. Bunlar G. Schymann ve D. Mavi'ydi. Sağ kanat G. Schyman'ın adaylığından gönülsüz kabullendi. "Sol Partinin liderliğini yapmış birinin F!'in sözcüsü olması iyi değildi", ama kabullenmek zorundaydılar, çünkü G. Schymann çok deneyli bir politikacıydı. Ayrıca her iki aday da soldan olduğu için yakınıyorlardı. Üçüncü aday mutlaka sağdan olmalıydı. "Eğer Gudrun Schymann sözcü olarak seçilirse

16) D. Mavi, 11 Eylül 2005, DN.

Devrimci Marksizm

ona biraz daha sağda güçlü kişiliği olan birinin eşlik etmesi çok önemli"ydi. Seçim Komitesi sağdan "güçlü kişiliği olan" bir aday bulmakta zorluk çekince, üçüncü adayın kongre tarafından önerilmesine karar verdi. Seçim Komitesinin önerdiği iki adayın da adayın "sol" kanattan olması E. Witt-Brattström ve çevresini tedirgin etmişti.

Talepler

F! yönetim kuruluna kongreye sunulmak üzere yaklaşık 228 öneri gönderildi. Bu öneriler gruplandı ve hepsini kongrede tartışma olanağı olmadığından, kongrede tartışmaya sunulacak olanlar **öncelik tanınan alanlar** başlığı altında toplandı:

Kadın-erkek eşitliği sorunlarıyla ilgilenecek bir bakanlık kurulması, bir parlamento komisyonu ve bir devlet kurumunun oluşturulması,

Kamu sektörüne, yani kadın doğum, çocuk bakımı, okul, okul sonrası etkinlikleri, yaşlı bakımı ve sağlık alanlarına yatırım yapılması,

Parasız anaokulu ve okul sonrası etkinlikleri,

Ücretler korunarak iş gününün 6 saate indirilmesi,

Tam gün kadrolu iş,

Bireysel analık-babalık sigortası,

Emeklilik sisteminin eşitlik temelinde yeniden düzenlenmesi,

Kadın ve erkek ücretleri arasındaki farklılığın giderilmesi,

Diş sağlığının genel sağlık sigortası kapsamına alınması,

Kadınlara yönelik şiddete ilişkin cezaların ağırlaştırılması,

Cinsel tecavüze ilişkin cezaların ağırlaştırılması,

Bütün belediyelerin şiddet yada tehditle karşı karşıya kalmış kadınlar ve çocuklar için sığınma evleri bulundurma zorunluluğunun getirilmesi,

İnsan ticaretinin engellenmesine yönelik önlemler alınması,

İsim yasasının herkesin cinsiyetinden bağımsız olarak isim seçme hakkını tanıyacak biçimde değiştirilmesi,

Askerliğin kaldırılarak yerine zorunlu toplumsal hizmet uygulamasının getirilmesi,

Kolektif trafik sisteminin genişletilmesi,

Bütün politikacıların aynı zamanda mesleki çalışmalarını da sürdürmesi,

Ön yargılara karşı mücadele etmek amacıyla beş yıllık halk eğitimi programı,

Kamu sektörü ve özel sektördeki şirketlerin yönetim kurullarında kadınlar için kontenjan ayrılması,

Ortak yaşam yasası,

Ev işlerine yardımcı olacak işçilere ödenecek ücretlerin vergiden bağışık olması.

Bir-iki talep dışında bu taleplerin çok büyük bir çoğunluğu aslında eski taleplerdi. Soldaki örgütler ve işçi sınıfı hareketi tarafından formüle edilmiş ve bazıları uzun süredir tartışılmakta olan taleplerdi. Sol Parti'nin başkanı Lars Ohly "*Bu bizim programımız. Büyük bir bölümüyle Sol Parti'nin programından kopya çekilmiş.*" derken haksız sayılmazdı. Gerçekten de F!'nin programı ve Sol Partinin programı arasında çok fark yoktu. Kamu sektörüne daha çok kaynak ayrılması, 6 saatlik iş günü, bireysel analık-babalık sigortası gibi sorunlar Sol Parti'nin de önemseydiği sorunlar arasındaydı. Çevre Partisi'nin sözcülerinden biri olan Peter Eriksson ise F!'nin seçim platformundan söz ederken "*burada yeni bir şey görmüyorum*" diyecekti. Seçim Komitesi tarafından önerilen iki sözcü de "sol" kanttandı. Buna ek olarak taleplerin çok büyük bir çoğunluğunun da "sol" talepler olması bardağı taşıran damla oldu.

Bölünme

Kuruluşundan tam bir yıl sonra hava bambaşkaıydı F!de. Üyelerinin "*kendi aralarında iktidar ve egemenlik mücadelesiyle uğraşmadığı bir parti kurma*" dileğinde olanlar düş kırıklığına uğradı. Örgütün kurucularından ve yönetim kurulu üyesi E. Witt-Brattström kongreden yaklaşık iki hafta önce F!'den ayrıldı. G. Schyman ve T. Rosenberg ağız birliği ederek politik bir çelişkinin söz konusu olmadığını iddia ettiler. "*Yalnızca farklı bir feminist yaklaşım*" söz konusuydu, E. Witt-Brattström'ün ayrılış nedeni biraz "*yorulmuş*" olmasıydı. E. Witt Brattström ise hemen ertesi günü TV de yapılan bir söyleşide "*hem politik hem de kişisel çelişkilerden*" sözetti. "*Düş kırıklığına*" uğramıştı, "*İktidar çekişmesi ve çifte gündemin*" olacağını düşünmemişti. E. Witt Brattström Dagens Nyheter gazetesinde yazdığı yazılarında da eleştirilerini sürdürdü. Ona göre F! geniş tabanlı bir feminist parti olmaktan çok "*Sol Partinin feminist alternatifi*" olmuştu. E. Witt Brattström "*işbirliği yapmadaki zorluklardan*", "*yönetim kurulunun çalışmasında demokrasi kurallarına uyulmadığından*", "*politik kararların yönetim kurulu dışında alınmasından*", "*kaçamaklar ve manevralardan*", "*kuşaklar arasındaki gereksiz çelişkilerden*" yakınıyordu.

E. Witt-Brattström'den sonra 7 yönetim kurulu üyesi daha istifa etti. İstifa edenlerin çoğu sağ eğilimli feministlerin de yer alabileceği geniş tabanlı bir örgüt isteyen gruba dahildi. E. Witt-Brattström gibi onlar da genç radikal feministleri "*tepeden inmecilik*", "*ayak oyunları*", "*hoşgörüsüzlük*", "*kariyer düşkünlüğü*" ve "*merkeziyetçilikle*" suçluyorlardı. Kısaca onlara göre F! de öteki partilere benzemişti.

F! *de facto* bölünmüştü. Basın ve yayın organlarında birbirini izleyen demeçler, açıklamalar ve eleştirilerden sonra artık bölünmeyi örtbas etmeye çalışmanın anlamı yoktu. DN de yayınlanan bir yazısında T.Rosenberg bölünmeyi bu kez "*yorgunlukla*" değil, "*eski*" ve "*yeni*" feminizm arasındaki çelişkiyle açıkladı.

Devrimci Marksizm

Feminist İnisiyatif çevresinde gözlenen eski feminizmin bütün kadınları aynı gören birlik düşüncesi ile cinsiyet, cinsel eğilim, etnicite ve yaş farklılıklarını görmek isteyen yeni feminizm arasında bir çekişmedir.¹⁷

Feminist partinin bütün kadınları örgütleyeceği düşüncesi hoşta giden ve yaygın bir kanydı, fakat yanlış bir kanydı. Hoşa gidiyordu, çünkü bütün kadınlar arasında bir dayanışma olduğu varsayımından yola çıkıyordu. Aslında böyle bir dayanışma yoktu. Bunun en yeni kanıtı F!'ti. Bu bölünme bütün erkekleri örgütleyecek bir parti olamayacağı gibi bütün kadınları örgütleyecek bir parti de olamaz demektir. Eksenin sağında ya da solunda yeralan feministler bazı sorunların formüle edilmesinde birleşmeler bile çözümlerinde birleşebileceklerini gösteren hiç bir belirti yok demektir. F! bunun en taze kanıtıydı. **Feminizmin tarihindeki iki gelenek, kadınlar arasındaki farklılıkları görmek istemeyen "eski" feminizm ve kadınlar arasındaki farklılıkları vurgulamak isteyen "yeni" feminizm birbiriyle çatışmış ve bu çatışmada kadınların birliğini temel alan "eski" feminizm yenik düşmüştü!**

Medyanın saldırısı

İstifalar, iç çekişme, suçlamalar medya tarafından F!'ye karşı başlatılan olumsuz kampanyayı daha da körükledi. F!'den ayrılanlar eşcinselliğe ilişkin önyargıların dile getirilmesine de katkıda bulundular. Kadın düşmanlığı eşcinsel düşmanlığı ile iç içe geçti. Erkekler kinlerini kustular, kadınlar konusunda en olumsuz, en gerici düşüncelerini dile getirdiler. Eşcinsellere düşman olanlar işi Queer Teori'nin İsveç'deki temsilcisi T. Rosenberg'i tehdit etmeye hatta fiziksel saldırıda bulunmaya kadar vardılar. Sonunda bu baskılara dayanamayan T. Rosenberg de F!'den değil ama yönetim kurulundan istifa etmek zorunda kaldı.

Kongre

F! 9-11 Eylül 2005 tarihleri arasında böyle bir ortamda yaptı kongresini. Kongre 2006 yılında yapılacak olan seçimlere katılma kararı aldı. Bu "*tarihsel bir adımdı*". İlk kez feminist ideolojiyi temel alan bir örgüt seçimlere katılacaktı. Bunun pratikte nasıl gerçekleştirileceği konusunda çeşitli öneriler vardı. Bazı feministler kişilerin oylanmasının en iyi biçim olduğuna inanıyordu. Bir başka öneri ise seçimlere bir listeye katılmaktı, "*listenin avantajı vardı, bazı politik çatışmalardan kaçınılabildi.*" Listeye katılma önerisi benimsendi. Kongrede son şeklini almış bir program oylanmasına gidilmedi. Program tartışılmaya devam

¹⁷) T. Rosenberg, 17 Eylül 2005, DN.

edecekti.

Kongre seçim kampanyası sırasında partiyi temsil edecek üç sözcüyü oybirliğiyle seçti. Bunlar Gudrun Schymann, Sofia Karlsson ve Devrim Mavi'ydi. G. Schymann'ı tanıtmaya gerek yok. Sofia Karlsson ve Devrim Mavi'ye gelince, ikisi de T. Rosenberg ile aynı teorik platformda yer almaktaydı, yani Queer Teori'yi benimsemekteydiler. Sofia Karlsson öğrenci hareketi ve HBT (Homosexual, Bisexual, Transexual) hareketinden gelen bir feministti. Devrim Mavi bir süre kamu iş yerlerinde çalışan kadınların sendikası olan **Kommunal**'in yayın organında çalıştı. 2003 yılında yapılan Kommunal Grevi sırasında grevi desteklemedikleri için feministleri açıkça eleştirdi. D. Mavi ayrıca ırkçılığa karşı mücadele eden **Mana** adlı dergide de çalıştı. Bu özellikleri sayesinde kongrede kamu sektörüne daha fazla yatırım, 6 saatlik iş günü gibi taleplerin kabul edilmesinde olumlu bir rol oynadı. Göçmen kadınların sorunlarına dikkati çeken ve onların da harekete kazandırılması gereğinden söz edenlerden biri oldu.

Kongre burjuva hükümeti konusunda bir tavır belirlemedi. Kamuoyu araştırmalarına göre 2006 seçimlerinden sonra böyle bir hükümetin kurulma olasılığı büyüktü. Daha da kötüsü kongre G. Schymann'ın daha kurulmamış bir burjuva hükümetiyle pazarlığa girmesine de göz yumdu. Konreden bir gün önce, yani 8 Eylül 2005 günü DN gazetesinde yayınlanan yazısında G. Schymann açıkça burjuva hükümetine elini uzattı. "*Feminist bakış açısından feminist yönelimi olan bir burjuva hükümeti, feminist profilden yoksun bir sol hükümetten daha iyidir.*"¹⁸

Burjuva hükümetle işbirliği önerisinin iki anlamı olabilirdi. E. Witt-Brattström'ün başını çektiği sağ kanadın F!'den ayrılmış olmasına rağmen kapıyı hala burjuva feministlerine açık tutmak ve aynı zamanda da F!'i işçi sınıfından iyice uzaklaştırmak. Burjuva hükümetinin, 6 saatlik iş günü, kamu sektörüne daha fazla yatırım ve kadın erkek ücretleri arasındaki farklılığın ortadan kaldırılması gibi taleplerle seçime gidecek bir örgütle işbirliği yapacağını düşünmek kadar büyük bir aymazlık olamaz. Hiç bir burjuva hükümeti bu talepleri kabul etmez, ederse zaten burjuva hükümeti olmaz. Böyle bir işbirliği F! bu taleplerden vazgeçer ve bazı burjuva partilerinde sosyal temeli bulunan burjuva feminizminin önünde diz çökerse olur. Bu da F!'in kapitalist şirketlerin yönetim kurullarındaki kadın üye sayısını arttırmak için çabalayan ve buralarda kariyer yapacak burjuva kadınların evlerinde yok pahasına, vergi ödemediği göçmen kadınları hizmetçi olarak çalıştırma hakkını savunan bir harekete dönüşmesi demektir. O zaman da F!'nin ayaklarının altındaki toprak hepten kayar. Bu kadar büyük bir ödün verirse varlık nedeni kalmaz. F! tam da bu nedenle, yani bu kadar büyük bir ödünü veremediği için bölündü. Aralarında E. Witt-Brattström'ün de bulunduğu grup F! burjuva kadınların sınıf çıkarlarını yeterince gözönüne almadığı ve yeterince ödün vermediği için F!'den ayrıldı. G. Schymann ve T. Rosenberg'nin

18) G.Schymann, 8 Eylül 2005, DN.

Devrimci Marksizm

başlangıçta “*kişisel çelişki*” diye örtbas etmeye çalıştığı çelişkinin temelinde yatan buydu.

Queer Theory’i savunanlar burjuva feministleriyle çatışmadan galip çıkmışlardı, fakat bu onların F!’i işçi kadınlara yöneltme niyetinde oldukları anlamına gelmiyordu. G. Schymann gelecekte kurulması olası burjuva hükümetine işbirliği önerirken bu nedenle sustular. Aslında susmadılar da yarım ağızla desteklediler. Bu çok radikal feministler G. Schymann’ın burjuva hükümetine el uzatışını değil, içinde Hıristiyan Demokratların da yer alacağı bir burjuva hükümetine el uzatışını eleştirdiler. Burjuva partileri, ki bunların arasında açıkça yeni liberalizmi savunan Moderat Parti de vardır, Hıristiyan Demokratları aralarına alarak yanlış yapmışlardı. Bütün sağ partilerin ortak seçim platformu olan Alliansen’e Hıristiyan Demokratları almasalardı, o zaman onlarla bir işbirliği düşünülebilirdi. Kadınlar arasındaki “*cinsel eğilim, etnisite, yaş*” farklılıklarının dikkate alınması gerektiğini vurguluyan “*yeni*” feminizmin sözlüğünde sınıf sözcüğü yoktu.

F! seçimlerden sonra kurulabilecek burjuva hükümetiyle işbirliği hesapları yaparken, bütün olumsuzluklarına, bütün tutarsızlıklarına rağmen Sosyal Demokrat Parti, Sol Parti ve Çevre Partisi’nden oluşacak koalisyon hükümetinin F!’in taleplerinin kabul edilmesi doğrultusundaki dayatmalarına daha açık olup olmayacağını bile tartışmadı.

Kongre çalışmalarının zayıf noktalarında biri de “yasa dışı” olan ve polis tarafından aranan binlerce göçmenin sorunlarını gözardı edip bunlara oturma izni verilmesini isteyen “Genel Af” kampanyası konusunda tavır takınmamasıydı. Herhalde bu göçmenlerin büyük bir bölümünün kadın ve çocuk olduğunu unutmışlardı. Kongre ne yazık ki Irak’daki savaş konusuna ve İsveç hükümetinin bu savaşta oynamaya başladığı rol konusuna da hiç değinmedi. Koalisyon birliklerinin Irak’a saldırısından en çok zarar görenler yine kadınlar ve çocuklardı. Kongre İsveç Hükümetinin Irak’daki işgalci koalisyon birliklerinin eğitimine katkıda bulunmak üzere uzmanlar gönderme kararı konusunda da suskundu. F! küresel düzeyde bir kadın hareketi oluşturmaktan söz ediyor. Günümüzün en önemli sorunları arasında bulunan savaş ve göçmen sorununu umursamayan bir örgütün bu dileği boş sözlerden öteye gidemez.

“Öncelik tanınan alanlar” başlığı altında toplanan taleplerden büyük bir bölümü kamu sektörüne yapılacak yatırımlarla ilgiliydi. Bu talepler; sağlık alanında özelleştirmelerden yana olan bir grubun neden olduğu kısa bir tartışmanın dışında, büyük bir muhalefetle karşılaşmadan kabul edildi. Kadınlara yönelik şiddet, tecavüz, insan ticaretinin engellenmesi gibi talepler de tartışmaya yol açmadı. Kongrede tartışmaya yol açmadan kabul edilen önerilerden biri de bireysel analık-babalık sigortasıydı. Çocuk doğduğu zaman anne ya da babanın bir yıl ücretleri ödenerek izinli sayılmasına olanak veren sigortadan genellikle yalnızca anneler yararlanıyordu. Yaklaşık 10 yıl önce çıkarılan bir yasayla bu sürenin en az iki ayını babaların kullanma zorunluluğu getirildi. Kuşkusuz bu da yetersiz-

di. Yeni yasa tasarısı bu sürenin yarısını annenin yarısını babanın kullanmasını öngörüyor. Bu sorun çok önemli bir kadın-erkek eşitliği sorunudur. Yasa önerisi hem genç kadınların iş piyasasındaki konumunu güçlendiriyor hem de çocukların gereksinimlerini gözönüne alıyor. Ayrıca babaları da sorumluluklarını üstlenmeye çağırıyor ve onların çocukların yaşamındaki önemini vurguluyor.

Taleplerle ilgili tartışmalar daha çok 6saatlik iş günü ve ev işlerinde çalışanlara ödenecek ücretlerin vergiden muaf tutularak devlet tarafından desteklenmesi önerisi gibi iş piyasasıyla ilgili sorunlar çevresinde yoğunlaştı. Ücretler korunarak iş gününün 6 saate indirilmesi talebi eski fakat hala güncel bir işçi sınıfı talebidir. Özellikle kamu işyerlerinde çalışan kadınlar tarafından benimsenen bir taleptir. Fransa'da uygulamaya koyulan bu talep İsveç'te Sosyal Demokrat Parti ve Sol Parti tarafından desteklenmekteydi. Fakat bir süre önce Sosyal Demokrat Parti bu talepten vazgeçti. F! kongresinde 6 saatlik işgünü konusunda iki ayrı eğilim ortaya çıktı. Bunlardan biri hemen uygulamaya koyulması doğrultusunda, öteki eğilim ise bunun aşamalı uygulamaya koyulmasından yanaydı. Yasa çıkar çıkmaz uygulamaya koyulması doğrultusundaki eğilim benimsendi.

Yoğun tartışmalar yolaçan önerilerden birisi de ev işlerini yapacak kadınların ücretleri ödenirken, bu ücretlerin katma değer vergisinden muaf tutularak devlet tarafından desteklenmesiyle ilgiliydi. Bu çoğunlukla kariyer yapmak isteyen burjuva kadınların talebidir. Ve bu kadınların ev işlerini çoğunlukla göçmen kadınlara yaptırmayı düşündükleri de açıktır. Hem sınıf sorunu, hem de kadın sorunu ve göçmen sorunuyla ilgili olan bu öneri İsveç'te uzun zamandır sürdürülen ve "hizmetçi tartışması" ("Pigdebatten") olarak anılan tartışmanın konusudur. F! kongresinde bu öneri reddedildi.

Kongre önerilen reformların nasıl finanse edileceği sorununu hiç tartışmadı. F!'in bu sorunun nasıl çözümleneceğine ilişkin bir stratejisi yoktu. Finansman sorunu kaçınılmaz olarak sınıf sorununu da gündeme getirir. Herkes tarafından benimsenen bir öneri, bu önerinin nasıl finanse edileceği tartışıldığında artık herkesin önerisi olmaktan çıkar ve sınıf sorunu olmaya başlar. Bu konuda bir kaç örnek vermek yeterli olacaktır.

F! kongresi örneğin 6 saatlik iş günü reformunun nasıl finanse edileceğini tartışmaktan kaçındı. Bu reformun gerçekleşmesi için gerekli giderler kim tarafından karşılanacak? Büyük şirketler tarafından mı, yoksa işçilerin kendileri tarafından mı? Açıktır ki bu ikinci seçenek gerici bir çözümdür.

Kadın ve erkek ücretleri arasındaki farklılık sorunu da en güncel, en tartışılan sorunlardan biridir. Herkes bu farklılığa karşıdır. Fakat aynı soru burada da geçerlidir. Kadınların ücreti nasıl yükseltilecek? Bu eşitsizlik nasıl giderilecek? İşverenlerin kârından kesintiler yaparak mı, yoksa erkek işçilerin marjinal yüksek ücretlerinden kesintiler yapılarak mı? Açıktır ki, burada da ikinci seçenek gerici bir çözümdür. Başka bir örnek de "hizmetçi" önerisidir.

Bu sorular her reform önerisine ilişkin olarak sorulabilir ve yanıtı F!'in gele-

Devrimci Marksizm

cekteki gelişmesini belirler. F! çalışan kadınlara dayanan bir hareket mi olacaktır? Yoksa ayrıcalıklı ve yüksek öğrenimli kadınlar topluluğu mu? F!'in kongresindeki bileşim F!'in bugünkü haliyle orta sınıf ve özellikle de akademik çevrelerden gelen feministlerin örgütü olduğuna tanıklık eder. Kongreye katılan 300 delege arasında işçi kökenli kadınlar yok gibidir. Yönetim kuruluna seçilenler arasında ise yalnızca bir işçi var, telemarketing satıcısı Carl-Johan Folkesson. Bu bileşim F! toplantılarında konuşulan dile de yansıyor. Talepleri geniş bir kitleye ulaşacak biçimde açık bir dille formüle etmek yerine, genus araştırmacısı gibi konuşuluyor.

Seçimler

Sosyal Demokrat Parti ve Sol Parti işçi sınıfı hareketinin “çocukluk” döneminden kalma partilerdir, dinamizmini yitirmiş örgütlerdir. Toplumda artık köklü değişiklikler yapma iddiaları yoktur. Bu konuda çoktan teslim olmuşlardır. Kadınların sorunlarına çözüm bulma yetenekleri de yoktur. Yapabilecekleri tek şey kapitalist sistem içinde bazı reformların yapılmasını talep etmektir. Bu nedenle de izledikleri politik çizgi genelde burjuvazinin onayını alan bir çizgidir. Bunlara rağmen hâlâ işçi sınıfıyla bağları vardır ve kadın, erkek, işçi sınıfının büyük çoğunluğu tarafından desteklenmektedirler.

Sorun bu partilere alternatif olacak örgütleri yaratmaktır. Bu hem genelde sosyalist hareket için hem de özelde kadın hareketi için geçerlidir. Dinamik mücadeleye örgütleri yaratmak bir süreç sorunudur. Ayrıca böyle örgütler dışardan ithal edilecek insanlarla değil, bugün varolan örgütlerin etkisi altındaki insanların alternatif örgütlere kazanarak yaratılacaktır. Bunun için de her şeyden önce işçi sınıfının neden hala bu partilere güven duyduğu araştırılmalıdır. Bu güveni gözardı etmek politikayla uğraşmaya kalkanların yapabileceği en büyük yanlışlardan biridir. Bunun yanı sıra tutarlı eleştirilerle bu partilerin hiç de işçi sınıfı ve işçi kadınlar yararına bir politika izlemedikleri ortaya çıkarılmalıdır. Bu ise sendikalarda, öteki işçi örgütlerinde burjuva ideolojisinin uzantısı olan görüşlere, ataerkil normlara ve cinsiyetçiliğe karşı mücadele ile yapılır. Bu mücadele için iyi düşünülmüş bir strateji gereklidir.

Kadınların kurtuluşu için işçi kadınların kadın hareketine kazandırılması gereklidir. Çünkü kadınların çoğunluğunu onlar oluşturuyorlar. Fakat F!'nin ne böyle bir kadın hareketi oluşturmaya ne de buna yönelik bir strateji belirlemeye niyeti var. Bunun yerine seçimlerden sonra kurulma olasılığı büyük olan burjuva hükümetine elini uzatıyor. Ondan sonra da işçi kadınların oyunu istiyor. İşçi kadınlar Sosyal Demokrat Parti'ye ve Sol Parti'ye alternatif olamayan, daha da kötüsü burjuva hükümetle işbirliği yapacağını açıkça ilan eden bir partiye neden oy versinler? Vermediler elbette. Desteklemek için seçimlerden önce Stockholm' gelen, seminerlere ve meydan toplantılarına katılan Jane Fonda bile kurtaramadı

F!i. F! seçimlerde oyların yalnızca % 0.68 ini aldı. Nereden nereye, 2004 yılı sonlarında daha adı konmamış feminist partiyi desteklemesi beklenenlerin oranı yaklaşık % 25'di.

III

YENİ FEMİNİZM BİR SEÇENEK Mİ?

Kadınların birliği düşüncesi ve sınıflar üstü bir hareket olma iddiası feminizmin mücadeleci bir kadın hareketi geliştirmesinin önündeki en büyük engellerden biriydi. Birliği zedelememek için eylem alanını sürekli daraltan feminizm 1970 lerin sonunda çıkmaza girmişti. Feminist teorinin 1980li ve 1990lı yıllardaki gelişmesi **Black Feminism (Siyah Feminizmi)** ve **Queer Theory (Gay Teorisi)** ile oldu. Her iki akım da "Batı Feminizmi"ni ya da Tiina Rosenberg'nin sözcüğüyle "eski" feminizmi sert bir dille eleştirdiler. Onlara göre "Batı Feminizmi"nin çıkış noktası "*beyaz, heteroseksüel, orta sınıf kadınları*"ydı. "Batı feminizmi" bu kadınları ön plana çıkarmış, kadınlar arasındaki farklılıkları görmezlikten gelmiş ve bunun için de kadınların birliği düşüncesini gündeme getirmişti.

"Yeni" feminizm ise gelecek projesini hazırlarken kadınlar arasındaki farklılıkları dikkate almak istiyordu. Önce Black Feminism sonra Queer Theory "eski" feminizmin kadın hareketinde marjinalize ettiği grupların görünür hale getirilmesine katkıda bulundular. Bazı kadınlar yalnızca cinsiyetleri, yani yalnızca kadın oldukları için değil, ama aynı zamanda etnisiteleri nedeniyle de baskı altındaydılar. Yine bazı kadınlar yalnızca kadın oldukları için değil, cinsel eğilimleri nedeniyle de baskı altındaydılar. Black Feminism etnisite/ırk kavramına dikkati çekerken, Queer Theory cinsiyet, cinsel eğilim kavramlarına da dikkati çekti. "Batı Feminizmi"nin tanımındaki üçüncü öğeye yani sınıf kavramına dikkati çeken olmadı.

Çoğulcu bir perspektifi vurgulamak isteyen Queer Theory **kimlik** kavramını ön plana çıkardı ve bunun teorisini geliştirdi. Dekonstrüksiyon (yapıbozum) yönteminin etnisite/ırk, cinsiyet, cinsel eğilim gibi kavramlara uygulanması, bu kimliklerin egemen olan söylemsel sistemde (yani toplumda geçerli olan açıklama modellerinde, her şeyden önce dil ve yazıda) nasıl marjinalize edildiklerini göstermeye olanak verdi. Örneğin Queer Theory'nin en önde gelen temsilcisi Judith Butler tartışmaya "heterosexual matrix" adını verdiği bir kavram soktu. "Heterosexual matrix" kabaca kültürü ve insanları heteroseksüel olmaya zorlayan söylemsel bir kalıp olarak görülebilir. Bunun ön koşulu da kültürel açıdan anlaşılabilir bir vücut tanımı ve eşcinselliğin doğal olmayan bir şey ya da sapma olarak görülmesidir.

Queer Theory aynı zamanda kimliklerin oluşmasındaki değişkenliğe/kararsızlığa da dikkati çekti. Değişmeyen, sürekli cinsel kimlikler sorgulandı, bununla

Devrimci Marksizm

da heteroseksüel cinsiyetçi kültür sorgulanmış oldu. J. Butler'ın öğretisinin ana düşüncesi "Performativity"diydi. Bu düşünceye göre, belli bir cinsiyetle doğulmaz, cinsiyetler edinilirdi. Bu çıkış noktasından J. Butler biyolojik cinsiyetin bile toplumsal, kültürel bir yorumlama sorunu olduğunu göstermeye çalıştı.

J. Butler'ın teorik planda bazı katkıları vardı, fakat dekonstrüksiyon yöntemini idealist bir temelden yola çıkarak kullanışı öğretisi için büyük bir sorun yarattı. J. Butler o kadar ileri gitti ki biyolojik cinsiyeti reddetmesinin yanı sıra cinsiyet rollerini ve seksüel kimlikleri de sonsuz esneklikte ve her zaman tartışmaya açık olgular olarak görmeye başladı. Başka bir deyişle cinsiyet rolleri ve cinsel eğilimler bir düşünce ve davranış biçimiydi. İnsanlar düşünce ve davranışlarını değiştirerek, dilerlerse değişik cinsiyet rolleri edinebilirlerdi, kadınlar erkek cinsiyet rolünü, erkekler kadın cinsiyet rolünü, heteroseksüelliği, başka bir ilişkide homoseksüelliği ya da daha başka seksüel eğilimleri benimseyebilirlerdi. İnsanları bu kimliklerinden biriyle tanımlamak, öteki kimlikleri dışlamak anlamına gelebilirdi, dolayısıyla da bir sınırlama, hatta bir baskı olurdu. Bu nedenle de zaten **queer** kavramı geliştirildi. Bu durumda kadınlar arasındaki farklılıkları, yani başka kimlikleri görünmez hale getiren "Kadın" kavramını kullanmak zorlaştı. Queer Theory kadınlar arasındaki farklılıkları görünür kılmak amacıyla yola çıkıp, kadın kavramının içini boşaltmaya başlamıştı. "Kadın" kavramını kullanmanın zorlaştığı bir durumda kadınlar üzerindeki baskılardan söz etmek de zordu. Bu yaklaşımın kadınlar üzerindeki baskıya karşı mücadeleyi olanaksız kılan bir perspektife dönüşmesi kaçınılmazdı.

"Eski feminizmin" girdiği çıkmazdan bir çıkış gibi görünen "yeni feminizm" de çıkmaza girmişti. "Yeni" feministler hala bu çıkmazın içindediler. Bazı feministler Queer Theory'nin tutarsızlığını gördüler ve J. Butler'ı eleştirmeye başladılar. Onlara göre cinsiyet rollerinin ve cinsel eğilimlerin sınırsız bir esnekliğe sahip olduğunu iddia eden J. Butler, bu olguları yalnızca düşünce ve davranış biçimi olarak görüyordu. Ve söz konusu esnekliği sınırlayan ve toplumda varolan öteki ilişkileri dikkate almıyordu. Başka bir deyişle J. Butler'ın teorisi yalnızca biyolojik cinsiyeti vücuttan koparmakla kalmamış, cinsiyet rollerini de "sosyal/maddi" yapıdan koparmıştı. Bu idealist bir yaklaşımdı. Feminist Sheila Jeffreys bu eleştiri şu sözcüklerle dile getirdi:

Bir kadın birlikte yaşadığı ve şiddete başvuran eşinden dayak yediği zaman, bu onun davranışında ya da görünüşünde kadın cinsiyet rolünü benimsemesine mi bağlıdır? O gün erkek cinsiyet rolünü benimseyip, erkek gömleğiyle ortada dolaşsa dayak yemeyecek miydi? Cinsiyet rolü bir düşünce ya da davranış biçimi olarak görülürse, o zaman kadın üzerindeki baskı da ortadan kaybolur.¹⁹

Bu eleştiri karşısında J. Butler, baskı altındaki bir grubun sözcüsü olarak ko-

19) Lena Gemzöe, *Feminism*, 2004.

nuşmakla kendi teorik anlayışı arasında bir ayırım yaptığını söyleyerek kendini savundu. Başka bir deyişle J. Butler teorisi ve pratik arasında bir bağlantı olmadığını açıkça itiraf etti. Bu gerçekten de ilginç bir itiraftır. Bazı grupların toplumda nasıl marjinalleştirildiğinin teorisi yapılacak, ama bu teori, pratiğe yani onların baskıya karşı mücadelesine yol göstermeyecek. O zaman teorinin anlamı ne?

Bazı postmodernistler/postyapısalcılar benzer bir çıkış noktasından hareket ederek J. Butler gibi o kadar ileri gittiler ki artık sınıf kavramını kullanamaz, sınıf tahlili yapamaz hale geldiler. Onlara göre "işçi sınıfı" kavramı, tıpkı "kadın" kavramının kadınlar arasındaki farklılıkları görünmez hale getirdiği gibi işçi sınıfı içindeki farklılıkları görünmez hale getiriyordu ve öteki "kimliklerin" bastırılmasına hizmet ediyordu. Böylece sınıf kavramından da vazgeçildi. Sınıf kavramı ve kadın kavramı için geçerli olan erkek kavramı için neden geçerli olmasın? Hatta bütün öteki kimlikler için neden geçerli olmasın? Sınıf kavramının reddedildiği, biyolojik cinsiyetin sosyal, kültürel bir yorum sorunu olduğu, cinsiyet rollerinin, cinsel eğilimle ilgili kimliklerin sonsuza kadar esnek olduğu, ki bu bir yerde cinsel eğilimle ilgili kimliklerden söz edilmesini de zorlaştırır, bir ortamda "kimlik" kavramının da içi boşalmaya başlar. Kimliksiz, kendilerini hiç bir biçimde tanımlayamayan "insanlar" arasındayızdır artık. Son günlerde İngiltere'de yapılan bir ankette bir grup "genç" kendilerini şu ya da bu şekilde tanımlamaya yanaşmamışlar. "Genç" sözcüğünü tırnak içinde yazdık, çünkü "gençler" arasındaki farklılıkların gözardı edilmesine yarar ve "yaşlılar" üzerinde bir baskının ifade olur düşüncesiyle "genç" kavramından da vazgeçmiş olabilirler.

Bugün Batı ülkelerindeki aşırı tüketimcilikle bu kimliksizlik arasında yakın bir ilişki olsa gerek. İnsanlar kendilerine aylık, yıllık kimlikler edinebilmek için çılgınca alışveriş yapıyorlar, biryay eşcinseller alanında uzmanlaşmış "pembe" mağazalardan, ertesi ay yuppieler alanında uzmanlaşmış Armani ya da Gucci mağazalarından alışveriş yaparak kendilerine geçici kimlikler satın alıyorlar. Descartes'ın "*Düşünüyorum, o halde varım!*" deyişinin "*Tüketiyorum, o halde varım*" biçiminde yeniden formüle edildiği günlerde yaşıyoruz. İdealist felsefi bir temel üzerinde geliştirilen Queer Theory kimlikle ilgili bütün kavramların içini boşaltarak aslında özneyi ortadan kaldırıyor. Politik mücadele özne gerektirir. Öznenin tanımlanamadığı bir ortamda politik mücadele de olmaz. Böylece Queer Theory de tıpkı "eski" feminizm gibi, insanları toplumsal haksızlıklara karşı mücadeleye özendiren bir teori olmak yerine felce uğratan bir teori haline dönüştü. Bu kısa açıklamadan sonra yeniden F!'e dönebiliriz.

Feminist İnişiyatif çevresinde gözlenen eski feminizmin bütün kadınları aynı gören birlik düşüncesi ile cinsiyet, cinsel eğilim, etnicite ve yaş farklılıklarını görmek isteyen yeni feminizm arasında bir çekişmedir.²⁰

20) T. Rosenberg, 17 Eylül 2005, DN.

Queer Theory'nin İsveç'teki temsilcisi olan Tiina Rosenberg'nin yukarıda yeniden aktardığımız ve F! 'deki bölünmeyi açıklayan sözlerinde "cinsiyet, cinsel eğilim, etnisite ve yaş farklılıklarını" sayarken neden sınıf farklılığını atladığı artık açıklık kazanmaktadır. "Eski feminizmin bütün kadınları aynı gören birlik düşüncesi" cinsiyetler arasındaki çelişkiyi tayin edici bir çelişki olarak gören, kadınları bir sınıf olarak tanımlayan, kadın sorununu gerçek sınıf sorunundan koparan, sınıflarüstü bir politika savunan teoriye/teorilere dayanır. Çünkü sınıf sorunu kadın hareketinin sınıflarüstü birlik iddiasını hem teoride hem de pratikte savunulamaz hale getirir. Queer Theory "eski feminizmi" kadınların birliği düşüncesinden dolayı eleştirmekte, fakat bu düşüncenin temelinde yatan anlayışı yani kadınlar arasında sınıf farklılıkları yoktur anlayışını sorun yapmamaktadır. Dolayısıyla Queer Theory'nin "*eski feminizme*" yönelttiği eleştiri yarım ağızla yapılmış bir eleştiridir, yüzeyseldir, tutarsızdır. Bu tutarsızlık Queer Theory'nin felsefi temelinden kaynaklanan bir tutarsızlıktır.

J. Butler'ın yolundan yürüyerek teoriyi ve pratiği birbirinden koparan Tiina Rosenberg'nin, eşitsizliklere, haksızlıklara karşı verilecek mücadelede, yukarıda saydığı gruplar arasında hangisinin odak noktasında olacağı, hâgisinin öne çıkacağı gibi bir sorunu da yoktur. Aslında bu soruna Queer Theory açısından yanıt veremez. Böyle bir teoriden yola çıkan Tiina Rosenberg'nin iş pratiğe gelince yalpalaması, pragmatik ve ilkesiz davranması da hiç şaşırtıcı değildir. T. Rosenberg kadınlar arasındaki farklılıkların vurgulanmasını isteyen bir teoriden yola çıkıp, "eski" feminizmin kadınların birliği düşüncesini temel alan bir örgütlenme içinde yerini almıştır. Böylece Queer Theory'den yola çıkılarak tutarlı bir politik çizgi izlenemeyeceğinin yeni bir örneğini daha vermiştir.

Devrimci Marksist teoride sınıf kavramı yanında öteki kavram ve kategorilere de yer vardır. Postmodern/postyapısalcı akımla Devrimci Marksizm arasındaki en önemli fark Devrimci Marksizmin bu kavram ve kategorileri yalnızca davranış ve düşünce biçimi olarak değil, kapitalist toplumdaki gerçek sosyal ilişkilerin bir ifadesi olarak görmesidir. Örneğin Devrimci Marksizm eşcinseller üzerindeki baskıyı kapitalizmin işgücünün yeniden üretimine ve bu üretimin en uygun biçimi olarak burjuva çekirdek aileye duyduğu gereksinimle açıklar. Burjuvazinin heteroseksüellikten farklı bütün cinsel eğilimleri doğal olmayan eğilimler ya da sapkınlık olarak yargılamasının, kadınla erkek arasındaki ayrımı doğal gören cinsiyetçi ideolojiyi savunmasının temelinde bu gereksinim yatar. Yani heteroseksüelliğin onaylanması ve homoseksüelliğe karşı çıkılması hiç de J. Butler'ın iddia ettiği gibi yalnızca söylemsel düzeyde heteroseksüel normların egemen olmasıyla açıklanamaz. Başka bir deyişle heteroseksüelliğin onaylanması ve homoseksüelliğe karşı çıkılması yalnızca kullandığımız sözcüklerin, yazdığımız yazıların, davranış biçimimizin, düşünce biçimimizin yeniden yeniden ürettiği bir olgu değildir. Kullandığımız sözcüklerin, davranış biçimimizin, düşünce biçimimizin önemi var elbette, fakat tek başına homoseksüelliğe karşı

duyulan kını açıklayamazlar. Homofobi, onu besleyen maddi koşulların ifadesi olan bir baskıdır, yani kapitalist üretim biçimiyle, eşitsiz iş bölümüyle ve burjuvazinin çekirdek aileye duyduğu gereksinimle ilgili bir baskıdır. Kullandığımız sözcükler, davranış biçimimiz, düşünce biçimimiz içinde yaşadığımız toplumun maddi temelinden bütünüyle bağımsız değildir. Homofobinin sınıflı toplum koşullarında ele alınıp incelenmesi bize onu yok etmek için neyin gerekli olduğunu da gösterecektir.

Devrimci Marksistler de Queer Theory gibi kimliklerin sosyal yapılar olarak değişken ve kararsız olgular olduğunu kabul ederler. Bireylerin yapısında varolan bu değişkenlik ve kararsızlık olumlu, ilerici bir şeydir, gelişmeye olanak veren bir özelliktir. Fakat aynı zamanda Queer Theory'den farklı olarak kimliklerin oluşmasının bazı verili sınırlar içinde gerçekleştiğini vurgularlar. Marksistler sosyal yapılardan sözettğinde bunu biyolojik olanla üretim ve yeniden üretim arasında maddi temelde gerçekleşen bir birbirini etkileme olarak görürler. Kapitalist toplumda kadınların ve erkeklerin kimliklerinin oluşmasında dikkate alınacak en önemli nokta bu kimliklerin bu sistemin üretim ve yeniden üretim alanındaki baskıcı cinsiyete göre işbölümüne bağımlı olan sosyal ilişkilerin etkisi altında oluşmasıdır. Baskıları yaratan maddi koşulların incelenmesi bize baskı altında olan kadınlar gibi öteki grup, tabaka ve sınıfların kurtuluşu için de gerekli stratejilerin geliştirilmesi olanağını verecektir. Teoriye ve pratiği birbirinden koparan Queer Theory'nin böyle stratejilere gereksinimi yoktur.

Devrimci Marksizm Queer Theory'nin gelecek toplum projesine, yani insanların tenlerinin rengine göre gruplanmadığı, cinsiyetlerine göre kadın erkek diye ikiye bölünüp ayrımcılığa uğramadığı, cinsel eğilimlerine göre mahkum edilmediği, yalnızca "insan" olarak niteleneceği bir toplum özlemine yabancı değildir. Ancak Devrimci Marksizm Queer Theory'yi etnik, cinsel, cinsel eğilim, yaş farklılıklarına dikkati çekerken sınıf farklılığını atladığı için eleştirir. Sınıf sorununun atlanması kapitalizme karşı mücadelenin gözardı edilmesi demektir. Queer Theory baskılardan arınmış bir topluma kapitalizme karşı mücadele edilmeden ulaşılabileceği izlenimini yaratarak bilinçleri çarpıtmaktadır.

***

Eski feminizm de yeni feminizm de kadınlar üzerindeki baskılara gerçekten son vermek için mücadele edecek bir hareket yaratmakta başarısızlığa uğramıştır. Bu başarısızlığın en önemli nedeni feminizmin kadınların mücadelesini sınıf mücadelesinden koparmak konusundaki ısrarıdır. Sınıf mücadelesini dışlayan feminizmin kadınların kurtuluşu için önerebildiği tek strateji sınıflar arası işbirliğine dayanan sınıflarüstü bir hareket oluşturmaktır. Böyle bir kadın hareketinde burjuva

Devrimci Marksizm

ya da küçük burjuva kadınların ağırlıkta olacağı açıktır. Bu hareketin işçi kadınları saflarına çekme olasılığı yoktur. Burjuva ve küçük burjuva kadınların egemen olduğu bir kadın hareketinin ufku da çok dardır. Böyle bir hareket ayrıcalıklar sistemi olan kapitalizme karşı mücadele etmez, edemez. Çünkü burjuva kadınlar kapitalist sistemin kendilerine sunduğu ayrıcalıklardan vazgeçmek istemezler. Dolayısıyla hareket kendini bu sistem içinde gerçekleştirebilecek bazı reformlar talepleriyle sınırlar. Bu nedenledir ki, feminizm bugün bütün dikkatini “kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik” ve varolan sistem içinde kadınların konumlarını ilerletmek sorunu üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Devrimci Marksizme göre sınıflara bölünmüş bir toplumda “kadınlar ve erkekler arasında eşitlik” çağrısı yapmak yeterli değildir. Böyle bir eşitlik olsa olsa biçimsel bir eşitlik olur. Devrimci Marksizmin amacı burjuva kadınlarla burjuva erkeklerin ve de işçi kadınlarla işçi erkeklerin eşitliği değildir. Devrimci Marksizmin talebi çok daha kapsamlıdır ve işçi kadınlarla burjuva kadınlar arasında eşitlik gibi işçi erkeklerle burjuva erkekler arasında eşitliği de kapsar. Bu da ataerkil normların kırılması yani sıra sınıf farklarının da ortadan kaldırılmasıyla, başka bir deyişle kapitalizmin yıkılmasıyla olanaklıdır. Kapitalist sistem içinde kadınların konumlarını ilerletme sorununa gelince bu da son günlerde İsveç’de açıkça tamık olduğumuz gibi büyük kapitalist şirketlerin yönetim kurullarındaki kadınların sayısını artırma kampanyasına dönüşür. Marksistler açısından kapitalist şirketlerin yönetim kurullarındaki kadınların sayısının az ya da çok olmasının hiç bir önemi yoktur. Çünkü Marksistler kapitalist sistemin yıkılması, yani bu şirketlerin yok olması için mücadele etmektedirler. Kapitalist sisteme karşı çıkmayan, daha doğrusu çıkmaya niyeti olmayan bir hareket - feministler kendilerini ne kadar ilerici, düzene başkaldıran bir hareket olarak tanımlamaya çabalarsa çabalasın - aslında düzenle uzlaşan bir harektir. Önünde sonunda kapitalist sistemle bütünleşir. Sınıflararası işbirliği mantığının bir hareketi sürükleyeceği nokta budur.

Devrimci Marksizm feminist hareketin kapitalist sistemle uzlaşma ve giderek bütünleşme eğilimlerine karşı açıkça tavır alır. Devrimci Marksizm **kapitalist sisteme karşı kararlılıkla mücadele edecek bir kadın hareketinden** yanadır. Bu nedenledir ki, Devrimci Marksizme göre kadınların ekonomik ve sosyal kurtuluşu için mücadele edecek bir kadın hareketinin **işçi kadınların gerçekliğini odak noktasına alan, işçi kadınlara dayanan bir kadın hareketi olması** gereklidir. Kadınların çoğunluğunu işçi, emekçi kadınlar oluşturmaktadır. Bütün kadınlar arasında en çok ezileni, başka bir deyişle çifte sömürü altında olanı işçi, emekçi kadınlardır. Dolayısıyla bu mücadeleyi tutarlılıkla, kararlılıkla sürdürecektir olanlardır. Çünkü burjuva kadınlardan farklı olarak bu mücadele sonunda kazançları çok şey vardır. Sınıf baskısı kapitalist toplumun bütün dokusuna işlemiştir ve insanlar arasındaki bütün toplumsal ilişkilerin temelinde yatar. Ancak sınıflar yok edilirse kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyete dayalı işbölümü de ortadan kalkar. Bu olmadan işçi sınıfı kadınlarının kurtuluşundan söz edilemez.

Sınıflararası işbirliği stratejisini benimseyen feminizm kadınlar arasında varolduğunu iddia ettiği birliği zedelememek için eylem alanını da alabildiğine daraltmıştır. Feminizmin sorunu sağ kanatta yeralacak burjuva kadınlarla sol kanatta yeralacağı umulan emekçi kadınların karşı çıkmayacağı etkinlikleri bulma sorunudur. Bunların da kadınların grevlerini destekleme, yeni liberalizme karşı direnişlere ve savaş karşıtı harekete katılma ya da Iraklı ve Filistinli kadınlarla dayanışma türünden etkinlikler olmayacağı açıktır, olsa olsa porno filmleri satan dükkanlar önünde gösteri yapma türünden bazı etkinlikler olur. Feminizm eylem alanını alabildiğine daraltarak kadın hareketini çok konuşan ve çok az iş yapan bir harekete dönüştürmüş, pasifizme sürüklemiştir.

Devrimci Marksistler içinde yaşadığımız kapitalist sistemin neden olduğu bütün haksızlıklara, emperyalist savaşlara, işgallere, açlık ve yoksulluğa karşı, bu sistemin ürettiği bütün baskılara – sınıf, etnik, cinsiyet ve cinsel eğilim - karşı açıkça tavır alacak, bu alanlarda verilen **mücadelelere aktif olarak katılacak ve hatta bu mücadelelerin ön saflarında yürüyecek militan bir kadın hareketinden** yadadır. Kadınların bu mücadelelere aktif olarak katılması, hatta öncü bir rol oynamaya başlaması, sınıf örgütleri, ırkçılığa karşı mücadele örgütleri gibi örgütlerde hala geçerli olan ataerkil normların kırılmasının da koşullarını yaratacaktır.

Geçmiş yüzyıllarda, büyük sınıf savaşlarında - 1871 Paris Komünü, Rusya'da 1905 ve 1917 Devrimleri, 1930'lu yıllarda İspanya'da faşizme karşı mücadele, 1960 ve 1970'li yıllarda ABD'de Vietnam Savaşı'na karşı harekette – işçi kadınlar önemli bir rol oynadılar. Hem çeşitli alanlarda verilen mücadeleyi ilerlettiler hem de ezilenlerin mücadelesi içinde kadınların kurtuluşu sorununu gündeme getirdiler.

Günümüzde de emekçi kadınlar anti-kapitalist ve anti-emperyalist harekette önemli bir rol oynamaya başlamışlardır. Harekete katılan genç kadınların sayısı sürekli olarak artıyor. Bazı alanlarda kadınlar en ön saflarda yürüyorlar. Güney Asya'da özellikle tekstil sanayinde çok kötü koşullar altında ve çok düşük ücretlerle çalışan kadınlar örgütleniyor ve kahramanca mücadele ediyorlar. Latin Amerika'da yeni liberalizm yanlısı hükümetlere karşı mücadelede, IMF programlarına ve özelleştirmelere - özellikle de su kaynaklarının özelleştirilmesine - karşı kitlesel halk hareketlerinde öncü bir rol oynuyorlar. Kadınların küresel kapitalizme karşı verilen mücadelenin en ön saflarında yer almaya başlaması doğaldır, çünkü yeni liberalizm, emperyalist savaşlar ve işgaller bütün kıtalarda kadınlar üzerindeki baskıları daha da yoğunlaştırmıştır. Emekçi kadınların bugün yaşamın çeşitli alanlarında verdiği mücadele Devrimci Marksistler için esin kaynağıdır. Devrimci Marksistler olarak yönümüzü bu kadınlara dönüyor ve onların yükselen mücadelelerinden yeni bir hareketin, **Enternasyonal İşçi Sınıfı Kadın Hareketi**'nin doğacağına inanıyoruz.